

KÜV YAYINLARI

KÜLTÜR KÖPRÜLERİ - II

Üsküp ve Ohri Bölgesindeki Osmanlı-Türk Mimari Mirası

Nevnihal Erdoğan
Hikmet Temel Akarsu
Belma Alik

Türkçe Yayın Hakları © KÜV YAYINLARI, 2016

1. Baskı, İstanbul, Mart 2016

Yayıma Hazırlayan: Elif Uşar
Kapak Grafik ve Tasarımı: Z. T. Özbursalı
Dizgi ve Uygulama: Elif Uşar

Baskı ve Cilt: Yazın Matbaacılık

Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic. LTD. ŞTİ.

Sertifika No: 12028

Adres: İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44 Başakşehir / İstanbul

Telefon: 0212 565 02 55-0212 565 01 22

Faks: 0212 485 46 95

E-Mail: yazinbasinyayin@gmail.com

Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları (KÜV YAYINLARI)

Sertifika No: 32255

Çukurbağ Mah. İnönü Cad. Erkan Apt.

dağı No: 177/2 İzmit-KOCAELİ

Telefon: 085 885 14 41

E-Mail: info@kouvakif.org.tr

www.kuvyayinlari.com

www.koustore.com

www.kouvakif.org.tr

ISBN: 978-605-83983-6-8

KÜV YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

12 Nisan 2017

243429

Üsküp (200247)

Ohri (150248)

KÜLTÜR KÖPRÜLERİ

-2-

ÜSKÜP VE OHRI BÖLGESİNDEKİ OSMANLI-TÜRK MİMARİ MİRASI

HAZIRLAYANLAR

NEVNIHAL ERDOĞAN

HİKMET TEMEL AKARSU

BELMA ALIK

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	243429
Tas. No:	720.95601 KOLIK

- 16585 HAGEN, Gottfried. The cherries of Ohrid. *Turkish language, literature, and history travelers' tales, sultans, and scholars since the eighth century* / ed. Bill Hickman, Gary Leiser. Abingdon: Routledge, 2016, pp. 170-182. On a document found between the pages of a working draft of *Cihānümā* by Kātib Çelebi, describing food from Ohrid, Macedonia, and how this fits in with other accounts of Ottoman food culture from Evliya Çelebi.

Ohri

150248

01 Ocak 2019

MADE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

OHRID (Ἀχρίς), city in southwestern Macedonia, located on the northeastern shore of a large lake. Archbishop THEOPHYLAKTOS of Ohrid (died 1108) wrote that ca.900 the city was a center of the building activity of KLIMENT OF OHRID, but no independent source verifies this late evidence. The city is first mentioned in 11th-C. sources: a Byz. historian (Skyl. 353.61–62) wrote that the palace of the Bulgarian *basileis* was erected there. Ohrid was probably the capital of the empire of SAMUEL OF BULGARIA and of the Bulgarian patriarchate. In 1019/20 Basil II occupied it and made it one of four *kastra* (together with PRESPA, Mokros, and Kitzabis) of the autocephalous Bulgarian archbishopric (H. Gelzer, *BZ* 2 [1893] 42.13)—but the name “metropolis of Achris” emerges only in a late notitia (*Notitiae CP* 17.30). The 12th-C. author Anna Komnene (An. Komn. 3:84.13–14) considered the name Ohrid as a barbarous term for the ancient lake of Lychnidos; neither she, however, nor Michael of Devol, in his supplement to Skylitzes (Skyl. 358.94–95), who mention both the lake and the city of Lychnidos, equate Ohrid with the city of Lychnidos, which was a bishopric in the 4th–5th C., replaced in the 6th C. by JUSTINIANA PRIMA (it is unknown after 519—M. Fluss, *RE* 13 [1927] 2114f). Another—evidently fictitious—12th-C. tradition claimed Ohrid as the successor of Justiniana Prima (G. Prinzing, *BBulg* 5 [1978] 269–87). In the 13th C. Ohrid was contested between Bulgaria and Epiros; returned to Byz. control, it was then conveyed to STEFAN UROŠ IV DUŠAN by the treaty of Aug. 1334 and fell to the Turks in 1394.

The letters of the city's two most prominent archbishops, Theophylaktos and Demetrios CHOMATENOS, reflect the changing situation of the church in Ohrid: in the 11th C. the archbishop tried in vain to secure imperial support against the local officials; in the 13th C. his successor defended the privileges of the archbishopric against the patriarchate in Nicaea.

LIT. S. Vailhé, *DHGE* 1 (1912) 321–32. I. Snegarov, “Grad Ohrid,” *Makedonski pregled* 4 (1928) 91–138. B. Panov, “Ohrid vo krajot na XI i početokot na XII v.,” *Arheološki Muzej na Makedonija. Zbornik* 6/7 (1975) 181–95. P. Angelov, “Demografskijat oblik na grad Ohrid XIII–XIV vv.,” *Vekove* 10 (1981) no.5, 16–22. V. Laurent, “Un prélat fantôme. L'archevêque d'Ochrida Anthime Métochite,” *REB* 15 (1957) 207–11. —A.K.

Monuments of Ohrid. The Cathedral of St. Sophia in Ohrid, perhaps originally built in the

OHRID. Church of the Virgin Peribleptos. Fresco on the west wall depicting the Dormition of the Virgin.

10th C. by BORIS II, seems to have been rebuilt as a domed basilica and redecorated in the 11th C. by the archbishop LEO OF OHRID. A Great Feast cycle decorates the nave; in the conch of the apse an enthroned Virgin holds Christ in a shieldlike mandorla; Christ officiates at the Proskomide below. The liturgical nature of the BEMA program is emphasized by the unusual sequence of scenes from the lives of ABRAHAM and Sts. BASIL THE GREAT and JOHN CHRYSOSTOM on the bema walls (A. Epstein, *JÖB* 21 [1981] 315–29). In the chapel above the *diakonikon* are scenes of the martyrdom of the Apostles and on the exterior west wall of the nave is a scene of the PHILOXENIA OF ABRAHAM (12th C.?). The outer narthex-portico with its flanking domed bays was added in 1313/14.

The Church of the Virgin Peribleptos (now St. Kliment), was built by the *mezas hetaireirarches* Progonos Sgouros and his wife Eudokia in 1294/5, according to a fresco inscription over the entrance (J. Ivanov, *Bŭlgarski starini iz Makedonija*² [Sofia 1931; rp. 1970] 38, no.8). The domed cross-in-square plan includes a tripartite sanctuary and a narthex covered by a central domical vault flanked by groin vaults. The masonry consists of alternating stone and brick courses, the latter arranged in lively decorative patterns; the main apse has niches. The program of wall paintings contains, along with scenes typical of contemporary Byz. church decoration, a Passion cycle and Gospel scenes in the upper zones, the life of the Virgin in the lower zone of the nave, and the life of John

11
 OCAK
 1997

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

2913 МИЛАЧКОВ, Воля. Национальный круглый
стол, посвященный Балканской войне.
Благовград, 5 октября 2007 г. *Bulgarian Historical
Review. Revue Bulgare d'Histoire*, 35 iii-iv (2007)
pp.285-287. [The Macedonian-Ohrid militias.
Report.]

ohri
150248

27 Nisan 2014

*Ohris
150248*СЕЛОТО МОГИЛА (БИТОЛСКО) ВО КОРЕСПОНДЕНЦИЈАТА НА
ТЕОФИЛАКТ ОХРИДСКИ*Коста Аџиевски*

Доцент на Филозофскиот факултет — Скопје

Прифатено од Редакцијата на 15. VI 1993

На околу 10 км североисточно од Битола и на 2 км источно од современиот пат Битола — Прилеп, покрај реката Шемница се наоѓа селото Могила. Името го добило по големиот број брекчиња - могили кои во поголем број се распоредени низ селото. Селото е мошне старо. Со археолошки истражувања потврдено е со сигурност дека човекот мошне рано ги населил овие предели на Пелагонија. Животот на овие простори започнал уште во праисторијата и континуирано се одвивал сè до наши дни. Со археолошки ископувања во селото е евидентирано и потврдено и постоењето на средновековен слој, односно и на средновековна словенска населба.¹

Историјата на селото Могила во средниот век не е доволно позната. Главна причина за тоа е секако недостигот на изворен материјал. Селото за првпат во изворите се споменува кон крајот на XI век во кореспонденцијата на Теофилакт Охридски, а покрај тоа уште е евидентирано и како село во Битолската нахија во Опширниот пописен дефтер бр. 988 од 1468 година.²

¹ Сп. *N. Yulić*, Archaeologische Karte von Jugoslavien: Blatt Prilep — Bitolj, Beograd 1937, 32; *Д. Симоска — Б. Китановски — Ј. Тодоровиќ*, Неолитска населба во село Могила кај Битола, *Macedoniae acta archaeologica* 5(1979), 9-28; *Д. Симоска*, Средсело/Могила. Рановизантиска, раносредновековна, средновековна и неолитска некропола, *Arheološki pregled* 28(1987), Ljubljana 1989, 138.

² Турски документи за историјата на македонскиот народ. Опширни пописни дефтери од XV век, том II, под редакција на *М. Соколовски*, Скопје 1973, 204. Cf. *V. Kravarić*, Villes et villages de Macédoine occidentale, Paris 1989, 300. Идентификацијата на с. Могила со Могиле(а)ни, кое се споменува во повелбите што му ги дал кралот Душан на манастирот Трескавец, а подоцна и во турските документи (Сп. *А. Пурховиќ*, Попис села у среднове-

*D3034*MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKUMAN

03 Mars 2014

THE SITUATION IN VELES AND THE VELES DISTRICT
FROM 1900 TO 1912

Summary

This article gives a review on the general economic and political situation in Veles and its district in the course of twelve years.

The political instability in the Osmanli Empire, which was most expressed in the early 20th century, greatly affected the Macedonian cities. Using the articles published in L'Effort, New Life, Law, Worker's Spark and Macedonian Review, i.e. Makedono-Odrin Review, an attempt was made to give a general picture about the events in one city, but which, in fact, were characteristic for entire Macedonia.

D3034

03 Mavis 2014

MADDE YAYIMLANDUKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

*Ohrid
150248*

УДК 314. (497.7-35) „14/15“

ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОМЕНИ ВО ДЕБАРСКАТА КАЗА
(15 – 16 век)*

Александар Стојановски

Научен советник во пензија при Институтот за национална историја – Скопје

Дебарската каза во 15 и 16 век во себе ги опфаќала следниве вилаети, односно нахии: Горен Дебар, Долен Дебар, Голо (Долго) Брдо, Черменика (Черменица), Река и Жупа, со тоа што населбите од последнава во 15 век биле вклучени во Горен Дебар. Тоа значи дека Дебарската каза се простирала по должината на северниот граничен појас меѓу Албанија и Македонија. На тоа, но и на целото пошироко гранично подрачје меѓу овие две земји, долги векови во минатото, па сè до нашите дни, се одвивале постојани, понекогаш многу крупни демографски движења и промени. Во случајов нас нè интересираат демографските промени и движења во текот на 15 и 16 век, што ќе рече во раниот период на турското владеење на споменатите територии.

Главен извор за овој прилог се два таканаречени опширни катастарски пописа (Tapu tahgir defterleri), извршени од страна на официјалните турски власти, првиот во 1467, а вториот во 1583 година.¹ Пописите се вршени на територијата на целиот Охридски санџак, во чии рамки влегувала и Дебарската каза. Иако и двата пописа настанале во строго ограничени временски рамки, карактерот на податоците од теренот што тие ги даваат е таков што овозможува согледување на демографските состојби и промени во еден подолг временски период, па и да се насетат некои од натамошните движења во тој поглед. Посебна тежина во тоа има фактот што пред себе имаме два пописа на иста територија, составени во различно време. Навистина, двата пописа ги дели мошне голем временски интервал, но тоа не може да биде пречка за редица валидни споредби и заклучоци. Дотолку повеќе што на располагање ни стојат и податоците, макар многу скромни, од два сумарни пописа, составени токму во тој времен-

* Статијата првин е објавена на германски јазик во чешкото списание Archiv orientální, Volime 69, No. 2, Praha, 2001, 311–326.

¹ Istanbul, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Daire Başkanlığı, Maliyeden müdevver defteri, No. 508; Ankara, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyudat-i kadime Dairesi, Defter-i mufassal Liva-i Ohri, No. 25.

La Conférence a eu lieu au moment où les dirigeants de mouvement grecque de résistance, c'est à dire de PCG, en appliquant la politique de lutter avec tout et contre tous pour la libération nationale de la Grèce, avait commis une concession impardonnable en faveur de la droite en stipulant le Contract libané ce qui décida le sort de MNL (Mouvement National-libératrice) du peuple grecque et macédonien.

Pressé par la réaction ouverte et aigue des masses populaires, et, avant tout des Macédoniens, l'importance de cette Conférence devient beaucoup plus grande car elle a condamné le Contract libané en demandant en même temps des dirigeants de la PCG—EAM— de l'annuler pour que la guerre libératrice grecque puisse conter aux forces révolutionnaire internes et la GPL (guerre populaire libératrice) des peuples yougoslaves. Bien qu'elle n'a pas reussit à contraindre les dirigeants communistes d'accepter et d'appliquer un telle politique, strategie et tactique son importance historique ne diminue pas. Le résultat de cet orientation des communistes dans celle région de la Macédoine est l'entreprise et la satisfaction des certains exigences des Macédoniens ainsi que la formation d'une section de l'organisation communiste macédonien et des unité partisans dans la région de Voden.

D 3043

MADE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

03 Mayıs 2014

Ohre
150248

ПРЕСПАНСКО-ОХРИДСКАТА ЕПАРХИЈА ВО БОРБАТА ЗА
ЕМАНЦИПАЦИЈА ОД ПАТРИЈАРШИЈАТА
ВО 60-ТИТЕ ГОДИНИ НА XIX ВЕК

Александар Трајановски

Научен соработник во Институтот за национална историја — Скопје

Прифатено од Редакцијата на 29. IV 1986.

Социјално-економските промени што настанале во огромната турска држава во првата половина на XIX век, како резултат на навлегувањето на капиталистичките елементи во Империјата, од една страна, и економскиот развој и стремеж за осамостојување на балканските народи, од друга страна, несомнено имале одраз и во подемот на борбата на македонскиот народ за потполна еманципација од Цариградската патријаршија. Конкретно во Македонија тие промени ја резултирале појавата на новата граѓанска класа — македонската. Новиот општествен фактор во македонските градови и во поголемите села — македонското занаетчиско-трговско граѓанство во лицето на бројните занаетчи и трговци — пројавува сè поголем интерес да учествува во решавањето на црковно-просветните и општински компетенции. Тргувајќи од констатацијата дека целокупните црковно-просветни и општествени работи се наоѓале во доменот на црковно-училишните општини, кои во повеќе случаи до 60-тите години на XIX век се наоѓале во рацете на Цариградската патријаршија¹, македонското граѓанство и интелегенцијата настојувале да ги преземат од патријаршистите и со нив да управуваат

¹ Во првиот период од појавата на црковните општини во Македонија сè до економското зајакнување на младото македонско занаетчиско-еснафско и трговско граѓанство и интелегенцијата, повеќето општини, особено во Јужна (Приморска) Македонија и во градовите каде што патријаршиската доминација била посила, како во Битола, Охрид, Серес, Мелник и други седишта на епархии, целокупната власт во нив се наоѓала во рацете на патријаршиските владици, односно архиерејските намесници и приврзаните (елинизирани) кон владиката месни граѓани. Патријаршиските архиереи, нивните викарни епископи или архиерејски намесници во исто време биле претседатели на општините.

Проф. д-р ХАРАЛАМПИЕ ПОЛЕНАКОВИК

Ohrid
150248

Манол Пандевски: Христо Христов, Аграрните одношенија през XIX век и началото на XX, издание на БАН Софија 1964 стр. 213 — — — — — 193

ПРИКАЗИ — COMPTES RENDUS

Крсте Битовски: Развитие на државноста на македонскиот народ, материјали од симпозиумот по повод 20 год. од Првото заседание на АСНОМ одржано на 23 и 24 октомври 1964 год. во Скопје — — — — — 203

Krste Bitovski: Développement de l'étatisme du peuple macédonien, matériaux du symposium, tenu le 23 et 24 octobre à Skopje, à l'occasion du vingtième anniversaire de la Première session de l'ASNOM.

Вера Весковик Вангели: Десет години на „Гласник“, списание на Институтот за национална историја во Скопје (1957—1967) — — — — — 215

Vera Vesković Vangeli: Dix années de la revue „Glasnik“ publiée par l'Institut d'histoire nationale de Skopje (1957—1967)

СООПШТЕНИЈА — COMMUNIQUÉS

Владо Ивановски: Научен собир 1941 во Историјата на нашите народи — — — — — 238

Vlado Ivanovsk: La réunion scientifique de 1941 dans l'Histoire de nos peuples.

Миле Тодоровски: Војводина 1941 год. — — — — — 238

Mile Todorovski: La Voïvodine en 1941.

D3024

03 Mars 2014

MADDE YAYIMLANDIKTAN SONRA GELEN DOKÜMAN

КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ И НАШИТЕ ПРЕРОДБЕНИЦИ

— По повод 1050 годишнината од смртта на Климент Охридски —

Во времето на македонската преродба, која преку разновидни акции во полза на народното будење, доаѓа до особен, зајакнат израз во првите две децении од втората половина на XIX век, бројните собудени македонски интелектуалци, пред сè разни учители, се обрнуваат кон историското минато, за да најдат во него личности што зрачеле кај словенските народи — особено кај македонските Словени — со својата дејност во полза на општото издигање на словенскиот човек од мракот на заостанатоста. На примерите на овие светли ликови од минатото нашите преродбеници се инспирирале и се документирале со изнајдувањето потврди за оправданото барање за отфрлање на сето она што било туѓо, ненародно: за отфрлањето туѓите јазици од просветните институции и од богослужбата и за воведувањето на народниот јазик во училиштата и црквено-словенскиот во богослужбата; за отфрлањето ненародните фанариотски владики и за именувањето народни владики со обновувањето на забранетата Охридска архиепископија.

Во овие две први децении од втората половина на минатиот век, како еден од изразите на народното будење, се јавува и интензивното собирање и објавување на народните умотворби, пред сè на народните песни, како сведоштво за славното историско минато и за поетската дарба на анонимниот народен поет. Во текот на овие дваесетина години се јавуваат со својата собирачка работа на народното творештво: Јордан Хаджи Константинов—Џинот, Партенија Зографски, Стефан И. Верковиќ, најзначајните собирачи на македонски народни песни браќата Димитрија и Константин Миладиновци, плодниот Кузман А. Шапкарев и заслужниот собирач и народски поет Марко К. Цепањков, како и цела една плејада помалу значајни собирачи на богатството на народниот гениј.

150248

OHRİ

---

1 SELÇUK URAL, XVI. yüzyılda Osmanlı hakimiyetinde Ohri Livası, Sakarya Üniversitesi, Doktora, 2011

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

21 Eylül 2014

- 1488 RIPILOSKI, Sasho & PNDAROVSKI, Stevo.
Macedonia and the Ohrid Framework Agreement: *Ohri*
framed past, elusive future. *Perceptions: Journal of 150248*
International Affairs. 18 ii (2013) pp. 135-161.
The Ohrid Agreement between the Republic of
Macedonia & ethnic Albanian representatives was
signed in 2001.

М. СОКОЛОСКИ

Ohri
150248

ГРАДСКО И СЕЛСКО НАСЕЛЕНИЕ СО СПЕЦИЈАЛНИ ЗАДОЛЖЕ-
НИЈА ВО ДЕЛ ОД ОХРИДСКИОТ САНЦАК ВО ВТОРАТА
ПОЛОВИНА ОД XVI ВЕК

Според податоците од опширниот пописен дефтер за Охридскиот санцак (Defter-i mufassal Liva-i Ohri cild el-evvel) № 25 од 1582 година,¹⁾ територијата на овој санцак опфаќала шест кази и тоа:

1. Охридската каза во која имало три нахии — Охридска, Преспанска и Дебарца.
2. Казата Старова со нахиите — Гора и Мокри,
3. Дебарската каза со нахиите: Горни Дебар, Долни Дебар, Жупа, Река, Долго Брдо и Черменци,
4. Казата Мат без одделни нахии,
5. Казата Акче Хисар со седум нахии меѓу кои — Курбино, Тамадија, Малесија, Карли Или и др.
6. Казата Ишим со три нахии.

Да одбележиме и тоа дека во почетокот на дефтерот се наоѓа Кануннаме за Охридскиот санцак,²⁾ а на крајот попис на вакафите и мулковите во Охридскиот санцак.

¹⁾ Овој дефтер којшто на првата страница има наслов со арапска азбука „Defter-i mufassal Liva-i Ohri — Cild el-evvel“ со значење „Опширен дефтер за Охридскиот санцак-Свеска прва“, го има микрофилмувано другарката Паликрушева Д-р Галаба во Анкара. Микрофилмот се чува во Државната архива на СРМ. Другарката Паликрушева беше така љубезна што ми ги стави на располагање своите фотокопии од микрофилмот за кое најтополо и благодарам. Овој дефтер поправо е заведен во два броја и тоа под No 25 и No 428 Д-р Паликрушева предполага дека едниот инвентарен број е од Цариградскиот архив, а вториот од архивот во Анкара.

²⁾ Кануннамето се наоѓа на пагинараните страници број 11 и 12 од споменатиот дефтер под наслов „Кануннаме за Охридскиот санцак“ (Kanunname-i Liva-i Ohri) Досега се објавени две кануннамени за Охридскиот санцак. Едното од О.Л. Баркан во неговата публикација „XV ve XVI inci asirlarda Osmanli Jmperatorluğunda zirai ekonominin hukuki ve mali esasları“ — Birinci Cild — Kanunlar, Istanbul 1943, стр. 292-296, под наслов „Ohri kanuni“. Второто кануннаме е објавено од Душанка Бојаниќ во Гласникот на Институтот за национална историја, год. III, бр. I, 1959, стр. 285 — 295. Кануннамето објавено од О.Л. Баркан се наоѓало во дефтерот No 281 што се чува во Цариградскиот архив, а од Бојаниќ во дефтерот No 717, пак во Цариградскиот архив. Интересно е дека авторите ги датираат и двата

ДИКТАН
KÜMAN

КУЗМАН ГЕОРГИЕВСКИ

03 Mavis 2014

MADDE YAYIMLANDIKTAN
DARA GELEN DOKUMAN
QW
150248

ДВЕ ПИСМА НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК СО ГРЧКИ БУКВИ ОД БОГАТАТА ТРГОВСКА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА НА ТРГОВ- СКАТА ФИРМА „БРАЌА РОБЕВИ И СИНОВИ“ И КОЖАР- СТВОТО ВО ОХРИД ВО ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XIX ВЕК

Една од најстарите македонски фамилии кои ставија печат во македонската трговска историја, а посебно во македонската преродба, е познатата охридска фамилија Робеве. За прв пат името на овој стар македонски род се споменува во словенскиот натпис од 1379 година врз една надгробна плоча во црквата „Св. Климент“.¹

Далечен потомок на Ропе, Охридски владетел во втората половина на XIV в. се смета Христо Ропеоглу (+1756) кој бил одбележен во еден поменик од времето на уништувањето на охридската патријаршија.²

Во големата трговска кореспонденција што е зачувана од битолскиот клон нивното фамилијарно име Робе го среќаваме во фирмите: Рџлџе, Рџлџџ, Рџлџџџ и Rombi. Тоа е сосем природно зашто нашата буква „б“ на грчки се пишува со „μπ“, а најстарата форма, од документите што ни се на располагање е Рџлџе (1853 г.), а подоцна, кога помладата генерација ги завршува грчките училишта и универзитети, во Јанина и Атина ги добива поелинизираниите форми: Рџлџџ и Рџлџџџ.

Основател на трговската фирма Робеве во Охрид кон крајот на XVIII век е Стефан Робе (+1814). Меѓутоа, расцутот на оваа трговска фирма станува во првата половина на XIX век под раководството на образованите синови на Стефан Робе: Ангел и Анастас (Тасо) Робеве. Тие отвараат свои филијали во Битола и Виена со свои трговски претставништва во Трст, Задар, Белград, Свиштов, Пловдив, Цариград, Сараево и други места.

Зачуваната архивска документација од Битолската филијала и комирните книги што се сочувани во Архивот на Македонија во Скопје и во Народната библиотека „Кирил и Методи“ во Софија се драгоцен материјал за изучувањето на трговската историја во Македонија во втората половина на XIX век и почетокот на XX век.

¹ Никола Трајков: „Еден стар Български род в Македония“, в-к „Зора“ бр. 6694 од 10. X. 1941 г. стр. 6.

² Исто.

СООПШТЕНИЈА

УДК 949.717.08(093.2)(049.3)

11.3.2014

Obrzi
15.02.1403034 MADDE YAYIMLANDIKTAN
KISA GELEN DOKÜMANПОЛОЖБАТА ВО ОХРИДСКО И СТРУШКО
ВО 1919—1920 ГОДИНА

(Поглед врз официјалната документација)

Јован Јанев

Асистент во Институтот за национална историја — Скопје

Прифатено од Редакцијата на 23. IX 1987.

Веднаш по војната, уште на самиот почеток на 1919 година, режимот на големосрпската буржоазија воспоставен и во Охридскиот округ,¹ започна да ги јакне и зацврстува своите воено-жандармериски позиции, а со текот на времето да претставува и решавачки фактор во процесот на регулирањето на сите преостанати општествено-политички, економски и национални прилики на теренот. Уште во првите години од постоењето на новоформираната државна творба Кралството СХС, Вардарскиот дел на Македонија стана арена на безбројни оружени судири помеѓу војската и жандармеријата како основни носители на политиката на режимот и качачките банди, што се наоѓаа во земјата и оние што директно навлегуваа од Албанија, како и терористичките чети на „автономистичката“ ВМРО што навлегуваа од Бугарија.² Последниве во овој период и подоцна ја заиграа крвавата игра на директни спроводници и извршители на големодржавната, реваншистичката и хегемонистичката политика на бугарскиот двор.

¹ Петар Стојанов, Македонија во времето на Балканските и Првата светска војна (1912—1918), Скопје, 1969, 347. Наведениот автор соопштува дека во времето на Првата светска војна под бугарска окупација, во Охридскиот округ, со седиште во Охрид влегувале следните околии: Охридската, Струшката и Дебарската, со 29 општини, 133 села, 5 заселца, 2 града и 1 паланка со вкупно 84.395 жители.

² Фонд: Трета армиска област, к. 35/1—35/4, Архив на Институтот за национална историја — Скопје, (во натамошниот текст: Фонд, ТАО, АИНИ).

M. СОКОЛОСКИ

рактеристично што се јавува релативно голем број исламизирани христијани, што говори за една доста масовна исламизација на населението од овој крај во овој период, бидејќи таа појава ја имаме и во другите села на територијата на нахиите Горни и Долни Дебар.

Во Нахијата Жупа се среќаваат муселлеми во селото Јанборија. При пописот на населението од ова село посебно се регистрирани 6-мина муселлеми и тоа: Али Пејчин, Меми негов син, Перван негов брат, Меми Никола, Петко Никола и Пејчин Илко.⁶²⁾ Од самите имиња и презимиња се гледа дека првите четворица се исламизирани христијани. Годишниот приход на спахијата од овие 6-мина муселлеми изнесува 500 акчи, и тоа од испенце и други давачки.

Муселлеми се регистрирани и во Нахијата Река, и тоа во селата Горно и Долно Мелничани. Во с. Горно Мелничани како муселлеми се регистрирани тројца, и тоа: Марко Јован, Продан Јован и Божин Марко, со обврски кон спахијата во износ од 550 акчи годишно од испенце, жита и други давачки.⁶³⁾ Бројот на муселлемите од с. Долно Мелничани не може да се установа, бидејќи тие се регистрирани заедно со останатото население од тоа село.⁶⁴⁾

Во заклучок на овој наш труд треба да констатираме дека вкупниот број на домаќинствата со специјални задолженија на дел од територијата на Охридскиот санџак се движи кон 1.100, од кои христијани 570, а муслимани 530. За градското население од Охрид и Струга видовме дека е целосно ангажирано со специјални задолженија чиј вкупен број изнесува 834, од кои 329 муслимани и 505 христијани. Што се однесува до селското население на прво место доаѓа с. Рахотино, во кое при пописот се регистрирани 153 лица со специјални задолженија, од кои 128 муслимани и 25 христијани. Останатиот број од 113 лица доаѓа на селата: Радика, Рибари, Глобочишта, Лакар, Подмол и Солотин во Нахијата Горни Дебар, потоа во селата Суходол и Маглишта во Нахијата Долни Дебар; во селото Јанборија во Нахијата Жупа и во селата Горно и Долно Мелничани во Нахијата Река.

62) Defter-i mufassal Liva-i Ohri, № 25, Фотокопија бр. 175

63) Defter-i mufassal Liva-i Ohri, № 25, Фотокопија бр. 184

64) Defter-i mufassal Liva-i Ohri, № 25, Фотокопија бр. 193

Ohrid

POPULATIONS URBAINE ET RURALE AYANT DES OBLIGATIONS SPECIALES DANS UNE PARTIE DU SANDJAK D'OHRID PENDANT LA SECONDE MOITIE DU XVI SIECLE

Utilisant les données du defter de recensement détaillé № 25 de 1582 sur le sandjaq d'Ohrid, gardé dans le Archives d'Ankara, puis celles du recueil „Sources turques sur l'histoire bulgare“, série XV—XVI siècle, tome I, publié sous la rédaction de B. Cvetkova et V. Mutafchieva, ainsi que quelques documents publiés par Gliša Elezović dans son étude „Les fauconniers et la fauconnerie“, l'auteur de l'étude nous indique à titre d'information que sur le territoire du sandjaq d'Ohrid il y avait, pendant les dernières décennies du XVI siècle, 6 kaza comprenant au total 22 nahyié (district) à savoir:

1. La kaza d'Ohrid avec trois nahyié,
2. La kaza Starova avec deux nahyié,
3. La kaza de Debar avec six nahyié,
4. La kaza Mat avec une nahyié,
5. La kaza Akçe-Hisar avec sept nahyié,
6. La kaza Išin avec trois nahyié.

L'auteur ne disposait que du premier tome de recensement du sandjak d'Ohrid qui englobait seulement 9 nahyié et qui sont: la nahyié d'Ohrid, de Prespa, Nahyié Debarce, Gora, Mokra, Gorni Debar, Dolni Debar, Župa et Reka.

Dans l'étude l'auteur prête une attention particulière à la question des fauconniers et de leur emploi, se référant en premier lieu aux données sur le sandjaq d'Ohrid trouvées dans le Kanunname, voire dans les premières pages du defter et concernant les obligations des fauconniers envers leurs seigneurs; Il met l'accent sur leurs obligations relatives au paiement de diverses charges telles que: la dime (ušur) et le salaire prélevés sur les produits agricoles, l'ispēndje et autres charges de chériat, c'est-à-dire que les fauconniers devaient payer à leurs seigneurs tous les impôts que payaient, d'ailleurs, le raya. L'exercice de l'emploi de fauconniers dispensaient ceux-ci des impôts d'Etat réguliers et extraordinaires nommés „Avariz-i divaniye ve tekâlif-i örfiye“. Le nombre total des fauconniers

D3024

03 Mavis 2014

MADE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELIYEN DOKUMAN

عقب ماندن از همگان (قاضی محمود، ۴۵) و به ویژه ناراحتی از لکنت زبان موجب شد که بخش درخور توجهی از اشعار وی به مسائل شخصی و خصوصی خود او اختصاص یابد.

وی در اغلب قصاید خود از قالبهای شعر کهن پیروی می کند و گاه به شیوه شاعران جاهلی در آغاز اشعار خود به وصف دیار معشوق و گریه بر ویرانه ها می پردازد (اعظمی، ۱۶). استفاده فراوان از صنایع بدیعی و ادبی به ویژه طباق، جناس، توریه، توجیه و ... از خصوصیات بارز سبک شعر اوست، بدون اینکه بر تکلف شعر او بیفزاید (همو، ۱۵). اخرس سخت تحت تأثیر اشعار شاعرانی برجسته همچون بختری، متنبی، مهیار دیلمی و شریف رضی بوده است (همانجا). برخی اشعار وی حکایت از تعصبات قومی در میان ادیبان آن روزگار دارد و شاعر از تمایل عراقیان نسبت به بیگانگان و متفرق شدن آنان به گروهها و احزاب متخاصم سخت انتقاد کرده است (نوار، ۳۱۵).

یکی از ویژگیهایی که در سرتاسر دیوان اخرس مشهود است، استفاده فراوان او از آیات و مضامین قرآن کریم و احادیث نبوی است (نک: ۱۲۸-۱۲۹، ۲۹۱، ۳۶۱، جم: اعظمی، ۱۷). وی قصیده ای در مدح امام موسی کاظم (ع) و امام محمدجواد (ع) سروده (ص ۸۷-۸۸) و به صراحت به شیعی بودن خویش بالیده است (ص ۴۹۲، ۶۰۴). با اینهمه، قصیده ای در مدح ابوحنیفه نعمان بن ثابت سروده (ص ۲۷۱) که شاید نشانه عدم تعصب او باشد.

از اخرس چند رساله نیز باقی مانده که در پاسخ به ایرادات یکی از دانشمندان مسیحی به مسائل مسلمانان نگاشته شده است (آلوسی، ۱۱۹/۱). نثر این رسائل مسجع و متصنع و در عین حال دلنشین است (نک: دجیلی، ۹۴-۹۶).

اخرس خود به جمع آوری اشعارش چندان عنایت نداشت (جواد، ۳۴۱/۱۰) و پس از مرگ او، شاعر دیگری به نام احمد عزت پاشا فاروقی آن را گردآوری نمود و الطراز الانفس فی شعر الاخرس نامید و به سال ۱۳۰۴ ق در استانبول به چاپ رسانید. این مجموعه مشتمل بر ۳۳۸ قصیده و متجاوز از ۱۰ هزار بیت است (زیدان، همان، ۳۴۲/۲؛ اعظمی، ۱۹). بعدها خطاط ولید اعظمی ۴۰ قصیده دیگر بدان افزود و شمار قصاید را به ۳۷۸ رساند و با عنوان دیوان الاخرس چاپ کرد (همانجا).

مآخذ: آلوسی، محمود شکر، المسک الاذفر، بغداد، ۱۳۴۸ ق/۱۹۳۰ م؛ اخرس، عبدالغفار، دیوان، به کوشش خطاط ولید اعظمی، بیروت، ۱۴۰۶ ق/۱۹۸۶ م؛ اعظمی، خطاط ولید، مقدمه بر دیوان اخرس (هم: تیموری، احمد، اعلام الفکر الاسلامی، قاهره، ۱۳۸۷ ق/۱۹۶۷ م؛ جواد، مصطفی، «مخطوطه شعر الاخرس»، مجلة المجمع العلمی العراقی، بغداد، ۱۹۶۲ م، ج ۱۰؛ خفاجی، محمد عبدالمنعم، الادب العربی الحدیث، قاهره، ۱۴۰۵ ق/۱۹۸۵ م؛ دجیلی، عبدالکریم، البند فی الادب العربی، بغداد، ۱۳۷۸ ق/۱۹۵۹ م؛ زرکلی، اعلام: زیدان، جرجی، تاریخ آداب اللغة العربیة، قاهره، ۱۹۵۷ م؛ همو، تراجم مشاهیر الشرق، بیروت، دارمکتبه الحیاة؛ شکیب ارسلان، «نهضة العرب العلمیة فی القرن الاخير»، مجلة المجمع العلمی العربی، دمشق، ۱۹۳۷ م، ج ۱۵؛

شیخو، لويس، الآداب العربیة فی القرن التاسع عشر، بیروت، ۱۹۱۰ م؛ صانع، سلیمان، تاریخ الموصل، بیروت، ۱۹۲۸ م؛ عطاءالله، رشید یوسف، تاریخ الآداب العربیة، به کوشش علی نجیب عطوی، بیروت، ۱۹۸۵ م؛ قاضی محمود، موجز الادب العربی فی العصر الحدیث، بغداد، ۱۹۴۵ م؛ نوار، عبدالعزیز سلیمان، داورد پاشا والی بغداد، قاهره، ۱۹۶۸ م؛ وردی، علی، لمحات اجتماعیة من تاریخ العراق الحدیث، بغداد، ۱۹۶۹ م؛ نیز: EI².

زهراموسوی جهان آبادی

اُخرید، شهر و دریاچه ای در جمهوری مقدونیه، جنوب یوگسلاوی سابق و شرق جمهوری آلبانی. از اُخرید در مآخذ سده ۳ ق م با نام یونانی لوخنیْدُس و لاتینی لیخنیْدوس یاد شده است (پاولی، همان، XXXI/480:XXVI/2111؛ BSE²؛ خوری، ۳۶۰). پولیبیوس این نام را به صورت لوخنیْدا (لیخنیْدوس) (VI/332-333) و لیخنیس (V/193) و استرابو، لوخنیْدا نوشته است (III/292-293). پروکوپیوس این نام را به صورت لیخنیْد (لیخنیْدوس) ذکر کرده است (VI/224-225) و در مآخذ دیگر به گونه های لیخنیْتوس، لیگنیْدو، لیسینیوم و جز آن نیز آمده است (پاولی، همانجا). بعدها این شهر و دریاچه، اُخرید نامیده شد (همان، XXVI/2115؛ BSE²؛ همانجا) و در نوشته های مؤلفان بیزانسی نیز به صورت اُخریدا (نک: «دائرة المعارف ایتالیا»)، ذیل اُخریدا^۲ آمده است. اُخرید در منابع به صورتهای مختلف دیده می شود (نک: بروکهاوس، XIII/658؛ استروگورسکی، 279؛ دائرة المعارف فارسی، ۳۰۵/۱؛ اولیاچلیبی، VIII/۷۳۵؛ EUE، XXXIX/935؛ تورسون بیگ، 142؛ BSE³، XIX/44؛ مایر، XVII/550). در مآخذ یوگسلاوی نام مزبور به صورت اُهرید ذکر شده است («راهنمای...»، 24).

دریاچه اُخرید: در زبان اسلاویان دریاچه اُخرید را اُهریدسکو یزرو^۲ و در زبان مقدونیه ای لیگنی ای اُهریت^۲ می نامند (BSE³، XIX/44). این دریاچه در سرزمین یوگسلاوی سابق و آلبانیا (آلبانی) در وسط کوهستانهای تکنونیک و به ارتفاع ۶۹۵ تا ۶۹۸ متر از سطح دریا قرار گرفته و حاصل آتشفشانیهاست (همانجا؛ XXXI/481؛ BSE²؛ روس بزرگ، ذیل اُهرید). مساحت آن ۳۴۸ کم^۲ و عمق آن حداکثر ۲۸۶ متر است (همان، نیز BSE³؛ همانجاها). محیط دریاچه ۱۰۰ کم، طول آن از شمال به جنوب ۲۸ کم و عرض آن از شرق به غرب ۱۲ کم است (سامی، ۱۰۶۶/۲). کرانه های شمالی و جنوبی دریاچه به تقریب صاف و دارای شیبهای اندکی است. ولی کرانه های شرقی و غربی آن کوهستانی و دارای شیبهای تند است (همو، نیز BSE³؛ همانجاها). آبهای چندین رودخانه کوهستانی به این دریاچه می ریزند (همانجا). از این دریاچه رودی به نام چرنی درین (درین سیاه) جریان دارد که به دریای آدریاتیک می ریزد (همانجا؛ «فرهنگ...»، 953). آب این دریاچه کوهستانی در بهار و پاییز بالا می آید و بسیار شفاف است. درجه گرمای آن در تابستان ۱۸ تا ۲۴ سانتی گراد است. این دریاچه قابل کشتیرانی و دارای انواع ماهیهاست که از جمله آنها قزل آلا، کپور، مارماهی و غیره

tion, who recites and sings the noble deeds of the old heroes. The second work drawn from the origins of the ancient *Oghuz-nāmas* is that of Abu 'l-Ghāzī Bahādūr (1012-74/1603-63 [q.v.]), a *khān* of *Kh̄wārazm* who led an adventurous life, who belonged to the family of the Uzbek or Özbek [q.v.] *Shībānī* and who was a descendant of Čingiz *Khān*. He wrote two works, one on the ethnic origins of the Turkmens, the *Shadjara-yi Tarākima*, and another, the *Shadjara-yi Turk*, written at *Khīwa* in the year of his death and forming a genealogical history of the Turks. The author used *Rashīd al-Dīn*'s history, but he states that he used seventeen historical chronicles. The tradition of the legendary *Oghuz* lived on in Central Asia, where numerous *Oghuz-nāmas* written between the 9th/15th and 13th/19th centuries are to be found. On some occasions, *Oghuz* appears in them as a Muslim hero summoning his people to adopt the Islamic faith.

Bibliography: W. Bang and G.R. Rahmati, *Die Legende von Oghuz Kaghan*, in *SBAW Berlin* (1932), 683-724; W. Barthold, *Histoire des Turcs d'Asie Centrale*, Paris 1945, Tkish. version, *Orta Asya Türk tarihi hakkında dersler*, Ankara 1975; L. Bazin, *Notes sur les mots "Oghuz" et "Türk"*, in *Oriens*, vi (1954), 315-22; A. Bombaci, *Histoire de la littérature turque*, Paris 1968, 102-3, 162-71, 183-99; J. Eckmann, *Die Tschagataische Literatur*, in *PTF*, ii, Wiesbaden 1964, 382-5; A.-M. von Gabain, *Die alttürkische Literatur*, in *ibid.*, 218-20; R. Giraud, *L'empire des Turcs Célestes*, Paris 1960; K. Jahn, *Die Geschichte der Oghuzen des Rashīd-ad-Dīn*, Vienna 1969; A.N. Kononov, *Rodoslovnaya Turkmen*, Moscow-Leningrad 1958; H. Korogly, *Oguzskiy geroičeskij epos*, Moscow 1976; B. Ögel, *Türk mitolojisi*, i, Ankara 1971; P. Pelliot, *Sur la légende d'Oghuz Khan en écriture ouïgoure*, in *T'oung Pao*, xxvii (1930), 247-538; A.M. Sherbak, *Oguz-nāme-Muhabbatnāme*, Moscow 1959; F. Sümer, *Oguzlar*, in *IA*; idem, *Oguzlar'a ait destanı mahiyetde eserler*, in *AÜDTCF Dergisi*, xvii (1960), 359-455; Z.V. Togan, *Umumi Türk tarihine giriş*, i, Istanbul 1946; idem, *Oguz destanı, Reşideddin Oguznāmesi*, Istanbul 1972.

(IRÈNE MÉLIKOFF)

OHRID [see OKHRĪ].

OKÇU-ZĀDE, MEHMET SHĀH BEG (970-1039/1562-1630), Ottoman *nishāndjī* and prose stylist.

Okçu-zāde Mehmed Shāh (or Shāhī) Beg was born in 970/1562, the son of a long-serving Ottoman chancery official, later *beglerbegi* [q.v.] Okçu-zāde Mehmed Pasha (d. ca. 995/1587). His own chancery career spanned 44 years. Appointed *kātib* of the *dīvān-i hūmāyūn* [q.v.] (988/1580), he held office as *re'īs ül-küttāb* (1005/1596), *defter emīni* (1006/1597), and *nishāndjī* [q.v.] (1007-10/1599-1601). He then served as *defterdār* [q.v.] of Egypt with the rank of *sālyāne begi* (1013-16/1605-8). After several years without official employment, he was reappointed *defter emīni* (ca. 1029/1620), then *nishāndjī* briefly at the start of 'Othmān II's Polish campaign (1030/1621), and again for a short final period (ca. 1031-3/1622-3) coinciding approximately with the second sultanate of Muṣṭafā I and the tenure of the office of *shaykh ül-Islām* by his friend and patron Yaḥyā Efendi. Okçu-zāde died in 1039/1630 (New'ī-zāde 'Aṭā'ī, *Dheyil-i Shekā'ik-i nu'māniyye*, Istanbul 1268/1852, ii, 730-1).

Considered by 'Aṭā'ī as second only to Tādji-zāde Dja'fer Čelebi for his skill as *nishāndjī*, Okçu-zāde's *inshā'* style is comparable with that of 'Azmi-zāde, Nergisi and Weysi [q.v.]. His principal works are: (i) *Münshē'āt al-inshā'*, a collection of about 80 letters, first

compiled ca. 1038/1629, with a valuable autobiographical introduction; various manuscript versions exist. (ii) *Aḥsen al-hadīth* (published Istanbul 1313/1895-6), an elegant versification, with prose commentary, of *kirk hadīth* (cf. A. Karahan, *İslam-Türk edebiyatında Kirk Hadis toplama, tercüme ve şerhleri*, Istanbul 1954, 218-22). (iii) A prose translation of Kāshifī's [q.v.] *Tuḥfet al-salāt* (completed 1021/1612). Samples of his verse are also found in *tedhkiyes* under the *makhlas Shāhī*.

Bibliography: 'Aṭā'ī, ii, 730-1, and Okçu-zāde's *Münshē'āt*, Istanbul University Library TY 3105, fols. 1b-8b; derived from 'Aṭā'ī are Kātib Čelebi, *Fedhlike*, Istanbul 1267/1851, 127-8; Ahmed Resmī, *Khalīfet er-rū'esā* [*Sefinet er-rū'esā*], Istanbul 1269/1853, 23-5; *Sidhīl-i 'Othmānī*, iv, 153; 'Othmānī *mū'ellifleri*, ii, 78-9. For other references, see C. Woodhead, *Ottoman inşā and the art of letter-writing: influences upon the career of the nışancı and prose stylist Okçuzade (d. 1630)*, in *Osmanlı araştırmaları*, vii-viii (1988), 143-59. (CHRISTINE WOODHEAD)

OKHRĪ, OHRID, a former Ottoman *sanđjaq* capital and centre of an extensive *kaḏā'*, today a town of ca. 20,000 inhabitants situated in the south-westernmost part of the former Yugoslav republic of Macedonia. The Ottoman name of Okhrī derives from the Slav Ohrid, which in turn goes back to the antique name Likhnidos. Throughout recorded history it was a major centre of Slav Christianity, the seat of an autocephalous patriarchate (976-1767 A.D.) and from 971 to 1018 capital of the West Bulgarian or Slav-Macedonian empire of Tsar Samuel. During the greater part of the Ottoman period (1385 or 1395-1912), it was the centre of a *sanđjaq* which comprised the south-western corner of modern Slav Macedonia and large stretches of central Albania. During the reorganisations of the *Tanzīmāt* [q.v.], it was degraded to a *kaḏā'* in the *sanđjaq* of Manastır [q.v.], which was also the centre of the *wilāyet* of Manastır. Okhrī was further an Islamic centre of regional importance, possessing a number of mosques, *medreses* and dervish lodges, of which that of the Ḥayātiyye was the central *tekke* of this *Khalwetiyye* branch of supra-regional importance, having a large number of *tekkes*, especially in southern Albania.

Okhrī is situated at an altitude of 806 m/2,643 feet above sea level on the shores of Lake Ohrid, and is picturesquely built on the slopes of a promontory, which is on three sides surrounded by the lake and still carries the well-preserved castle and city walls of Tsar Samuel's time, repaired in the Middle Ages and maintained by the Ottomans till the 19th century. Its easily defensible position, on a lake full of fish and at the head of a fertile plain, ensured that the town was inhabited throughout recorded history as well as in pre-historic times. Moreover, Okhrī commands the Via Egnatia on the eastern approaches of Albania.

The old Ottoman chroniclers ('Ashīk-pasha-zāde, Orudj, *Neshrī*. Anonymus Giese) do not mention the conquest of Ohrid and present an inaccurate picture of the conquest of the adjacent districts (Manastır, Pirlepe/Prilep to the east and Karli-Ili = Central Albania to the west), which are supposed to have been conquered in 787/1385. This date in fact represents a raid into Albania, ending with the Battle of the Vijoshe, after which a number of Albanian lords accepted Ottoman overlordship. It is possible that at that time the Albanian ruler of Ohrid, the Grand Župan Andrew Gropa, who in 1378 is mentioned as such on the foundation inscription of the church of Old St. Clement, was removed and direct Ottoman rule installed. It is nevertheless difficult to imagine

150248
OKHRĪ

AVRUPA'DA OSMANLI MİMARİ ESERLERİ YUGOSLAVYA

III. CİLD

3. KİTAB

Dr. EKREM HAKKI AYVERDİ

Külliyyatın şümûl ve hududlarının tayıni, rölöve, fotoğraf ve vesikaların intihâb ve tevhiidi, metnin telifi.

Y. Mimar Aydın YÜKSEL

Âbidelerin yerlerinde tedkik ve rölöveleri, vesika ve bibliyografyaların tesbit ve tanzimi.

Yardımcılar :

Mimar GÜRBÜZ ERTÜRK

Y. Mimar İBRAHİM NÜMAN

TED

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No :	270-3
Tasnif No. :	720.95609

Evliyâ bu 76 köyün hepsinin mâmur, han, hamam, cämileri bulunduğunu yazar. Aded zikretmediğinden biz her neviden on tânesinde bir olduğunu kâbul edelim ve ona göre tahmini sıra verelim:

5145 — 5154. OFÇABOLU NÂHIYESİNİN 67 KÖYÜNDE 10 CÂMİ — HAN — HAMAM :

— OVÇE POLJE : Bk. OVCA BOLU

OHRİ (OHRİD) ŞEHİRİ

Bu isimdeki göl kenarında mâruf şehirdir. Şehrin bugün nüfusu 30 bin olup 30000 Türk, 4000 Arnavud ve 3000'i müsliman torbeşdir. Evliyâ önce II. Sultan Murad, ikinci defâ Fâtihi tarafından fethedildiğini yazdıktan sonra, şehrin sancakbeyi tahtı olduğunu, beğinin 235 bin kûsur akçe hassı, 60 zeâmeti 342 tımari bulunup 7000 timarlı, cebeli asker çıkardığını bildirir. Kaleyi vire ile verdiklerinden Ortodoks halktan bir kısmının te-kâliften âri olarak sâde kalenin tamiriyle mükellef olduklarını yazar.

Gölün şimal kenarında, muhiti 4400 adım kalenin, 1000 adım muhitinde iç kalesini, duvarlarının 40 arşın irtifâmı, kible tarafında Hünkâr Câmiine karşı büyük kapıyı ve üzerindeki mehterhâneği söyledikten sonra, şimaldeki kapının varoşa açıldığını tasrih eder.

Evliyâ'nın zikrettiği cämileri sırası geldikçe, diğer kaynaklarla berâber işâret edeceğiz.

5155. AHMED BEY CÂMİİ : Bş. Ve. Ar. 126 Nu.lu Ohri Tapu Defterinde 1215 târihiyle mukayyed bir câmidir.

5156. ALİ PAŞA CÂMİİ : 126 Nu. Tapu Defterinde 1190 târihi, 24354 nu. ile Defterdar Ali Paşa unvanıyla geçer. Câmî çarşı içinde dükkânlar, evler ortasında kalmış gibidir; minâresi yıktırılmıştır, (1). Kapısı içeriden ve yukarı mahfil hizâsından 2 adeddır. Son cemâat yerinin 3 kubbeli olduğu, yerinde kalan izlerden bellidir. Câmî her ikisi de pencere olan, çifte kasnaklıdır; birinin 3 kubbeli olduğu, meselâ Haydar Kadî ve emsâli cämilerde olduğu gibi, murabba ve beden duvarının bir kademesi ve devâmı şeklindedir. Beden duvarı silmesinden sonra, mihverdeki yüzlerde çift penceresi olan 8 köşeli bir kasnak, bunun üstüne de 12 dil'li, çok yüksek bir ikincisi oturtulmuştur. Böyle bir terkibe güzel demek kabil olamaz. Üstelik ikinci kasnak, pencerelerinden sonra adamakıllı yükseltilerek, kubbe tepesi düzlenmiş ve kiremitle kaplanabilmesi temin edilmiştir. Bu hal cämîi bütün bütün bozmuştur.

Câmiin önünde sonradan yapılmış ve birinci kasnak silmesine kadar çıkan bir son cemâat yeri vardır. Kasnak silmesinin yüksekliği de 9.40 m.'dir, (1140. R.).

Câmî ve birinci kasnak kesme taştan ise de çok yerinde serpmeye bir sıva tabakası bulunmaktadır. İkinci kasnak ve son cemâat sıvalıdır. Câmî içten 12.50 x 12.50 ölçüsündedir; duvar 1.25 m.'dir. İki ucunda ufak sizer taşgıslığı olan, 2.60 m.'lik bir mahfil vardır. Bunun babaları pek yüksektir. Kubbe kürevi köşelilere oturur. İnşaat icâbı köşede 'çıkması tabii olan üç köşeyi daha ufak bir ikinci kürecikle kapatmışlardır. Belki zaman içinde yapılan tâmirlerde gelişi güzel vurulan sıvalardan da olması mümkündür ama, bugün bu unsurların birbirine geçiş kıvraklığı, mimâri ve inşâi olarak hiç kalmamış, her köşe yuvarlatılmış, bir bağlantı hatı bırakılmamıştır. Mihrab çok derindir ve renk renk boyanmıştır. Minber vasat derecede ve alçakcadır; bilhassa külâh eğreti durmaktadır. Câmî dümdüz badanalıdır; üstelik pencere hizâsında koyu renk bir etek yapılarak câmiin kadd ü kâmeti budanmıştır.

Kible duvarında nisbâtleri güzel bir kapı ile 2 altlık ve kapı yukarısında bir üstlük pencere vardır. Sağdaki pencere son cemâat yerinin ikinci katına çıkan merdivenle örtülmüştür. (1140. mü. R.) Yandan cämî kasnağa kadar yükselip cämîi boğan son cemâat yerini, kasnakların hâlini göstermektedir. Sağ tarafta görülen mahfil kapısının altında da bir kapı vardır; oradan hem mahfile, hem minâreye geçilir. Muka bil tarafta, solda bir kapı izi görülüyor; acaba ikinci bir minâre mi vardı? Zira Ohri'de emsâl bir çifte minâre mâcerâsı geçtiğini de aşağıda yazacağız.

Mihrab istikâmeti cenuptan şarka 32°dir. Epeyce cenuba dönük demektir.

5157. AYASOFYA — FETHİYE CÂMİİ : Kosova Muhârebesinden sonra fethedilen Ohri'de bazilika sisteminde, yani cämîin rûhuna, mânâsına zıd bir plânda olan Svete Sofja Kilisesi'nden cämîe tahvil edilmiştir. Üstüvânî tonozlarla örtülü, üç bacaktan mürekkep binâda loşluk kol gezmektedir. Üstelik yan tarafına XIV. asırda eklenen 5.0 m. eninde 2 katlı direkli bir dehliz loşluğu karanlığa çevirmiştir. İki katlı olan ön kısım Venedik konaklarını andırmaktadır. Bizce yapılacak şey, kilisenin titizlikle korunup bu güne kadar saklanan

(1) Prof. Dr. Semâvî Eyice, Ohri'nin Türk Devrine Âid Eserleri, Vakıflar Dergisi, 3. sayı, 135-146. S., Ankara 1965.

Sahibi :
Vakıflar Umum Müdürlüğü
Yazı İşlerini İfâlen idare eden :
Ali Uygur

VAKIFLAR UMUM MÜDÜRLÜĞÜ NEŞRİYATI

VAKIFLAR DERGİSİ

Metinden hariç 103 Resim, 10 Plân ve Kroki, 11 fotokopiği hâvidir.

Sayı: VI

BAHA MATBAASI — İSTANBUL - 1965

ne ümür-lâzime ve ebniye-i mukteziyesinin, Dolmabahçe'de kâin Tüfenkhane-i âmirenin (Ebniye-i hasa müdürü Abdülhalim Efendi marifetiyle), Kuleli kışla-i hümayunun, Konya canibinde vaki küherçile fabrikasının ve keza Konya müşiri konağı ile süvari kışlasının (Abdülkadir Ağa marifetiyle), Antalya, Varna, Kastamonu gibi muhtelif mahalledeki kışla ve sairelerin, Süleymaniye darüşşafasının (Ebniye-i Hassa müdürü Abdülhalim Efendi marifetiyle) Alibeyköyü köprülerinin, Davudpaşa iskelesinin, Sultan Sahilhanesinin, Yenicami civarında vaki Postahane-i âmirenin, Kurşunlu mahzen'in (Abdülhalim marifetiyle), Galata gümrüğünün, Salıpazarı'nda Şükrü Paşa sahilhanesinin, Aksaray'da Şerif Abdülmüttalib efendi konağının, Tahaffuzhane ve tabhanenin, Toptaşı hastahanesinin, kayıkhanenin (Abdülhalim Efendi marifetiyle), Mektebi Tıbbiyenin, Yedikule'nin, Gülhane kışlasının Kılınçhane, kubbесinin, Takvimhane-i Âmir'e'nin, mühendis-hanenin, Harbiye kışlasının İstanbul tahmishanesinin, Baltalimanı, Göksu, Küçüközü ve Kuşdili köprülerinin, Yalıköşkü'nün, Eminönü ve Kasımpaşa iskelelerinin, Kârhanе-i âmirenin ve diğer İstanbul ve tasrâda vaki ebniye ve emâkin-i sairinin eşhasi müteaddide marifet ve nezâretlerinde yapılan inşa ve tamirlerine

ait mesarifât kayıtlarını ihtiva etmektedir. Siyakat yazısı ile muharrerdir. (24x55) ebadında (173) sahifeden ibarettir. 17 Safer 1256 - 1 Rebiülevvel 1261 tarihleri arasına tekabül etmektedir (Bşb.Arş.Ml.Df. Ts. 11883).

69 — *Kuyud-ı Tamirat-ı İstanbul Defteri*: Cibali yenikapısı haricindeki iskelenin tamiri, Büyükdere köprüsünden Ağaçalı ve Kireçburnu cadde ve tabyasına kadar olan yolun genişletilmesi, Büyükdere çayırından sahil-i bahir tarikiiyle bazı sefarethaneler önünden İspanya sefarethanesi önüne kadar kaldırımların tamiri, Rami kışlası ve Tarabya hastanesi tahtanı ve fevkanî koğuş mahallinin tehdiden tamiri, Bahçekapısı haricinde ihtisab dairesinin gümrük tarafında olan kapı önü ile Hocapaşa ve sair mahallerde kaldırım yapılması, Üsküdar büyük iskelesinden Karakol önü, Uncular sokağı, eski mahkeme ve sair yolların kaldırım inşaatı, Üsküdar'da Bab-ı Müniri cebehanesinin tamir ve terimi, İstanbul'da Ahmet Kethüda mahallesi kaldırımlarının yapılması gibi kuyudatı ihtiva etmektedir. (26,5x54,5) ebadında olup (75) sahifeden müteşekkildir. 28 Receb 1263 - 23 Zilhicce 1267 tarihleri arasına tekabül etmektedir (Bşb.Arş.Ml.Df.Ts.No: 8964).

OHRİ'NİN TÜRK DEVRİNE AİT ESERLERİ

Profesör Dr. SEMAVİ EYİCE

Milletlerarası bir kongre münasebeti ile Yugoslavya'nın Ohri şehrinde 1961 yılı yazı sonlarında bir kaç gün kalmak imkânını bulmuştum. Balkan harbinde elimizden çıkan bu kasabanın Türk devrine ait birçok esere sahip bulunduğu dikkatimi çekmişti. Etraflı ve eksiksiz bir inceleme yapmağa imkân bulamadığımdan, bu eserleri tamam bir halde tesbit etmek mümkün olmadı. Şehir içindeki dolaşmalarım sırasında gözümün çarpan eski hatıraları imkân nisbetinde derlemeğe çalıştım; ayrıca Ohri hakkındaki yayınlardan da faydalanmak suretiyle bu malzemeyi biraz daha tamamlamak mümkün oldu. Bugünkü sınırlarımız dışında kalan Türk sanat ve tarih eserlerinin velayet eksik bir şekilde bile olsa tanınması lüzumuna inandığımızdan Ohri hakkındaki bu notları yayınlamağı faydalı gördük.

rafından iskân edildiği ve hatta *Likhnidos*'un adının da *Okhrida* (veya, *Akhris*, *Akhrida*) şeklini aldığı görülür. İlk defa olarak 879 tarihinde karşılaşılan bu ad günümüze kadar kullanılmış ve Türk hâkimiyeti devrinde de *Ohri* şeklinde yapılmıştır. Slâvları ortodokslardan, Kyrillos ve Methodios'un şakirdlerinden Klementios, IX. yüzyıl sonlarında Ohri'de, Hagios Panteleimon kilisesini yaptırmıştır ki, bugünkü Slâv alfabesinin esasını teşkil eden kyrillik alfabenin burada tasarlandığı iddia edilir. Ohri gölüne hâkim bir tepede kurulmuş olan bu kasabanın az ilerisinde gine göl kıyısında Klementios'un yardımcısından Nahum da, 900 yıllarına doğru büyük ve çok önemli bir manastır kurduğunu Bizans - Bulgar savaşları sırasında Ohri'nin çok büyük bir rol oynadığı görülür. Bulgar devletinin en şöhretli simalarından Samuel (veya Samuil) X. yüzyıl sonlarında Ohri'yi kendisine başkent yapmış ve Ohrida Başpiskoposluğu da burada yerleşmişti. İmparator II. Basileios Bulgaroktonos (= Bulgarkıran) zamanında Bulgar ordusunun imhasına yol açan Belesica (1014) savaşından sonra Bizans ordusu Ohri'ye kadar ilerlemiş ve İmparator 1018 de buraya girmiştir. XIII. yüzyılda Ohri, Sırp kral-

KISA BİR TARİHÇE

Ohri kasabasının yerinde evvelce *Likhnidos* adında bir yerleşme yeri olduğu ve hiç değilse M.Ö. VI. yüzyıldan itibaren bilinen bu kasabanın, M.Ö. 349 da gölün kıyılarını ve çevresindeki yerleri alan Makedonya kralı II. Philippos tarafından ele geçirildiği tahmin olunmaktadır. M.Ö. 148 de *Likhnidos*, Roma kuvvetleri tarafından alınarak Roma İmparatorluğuna bağlanmış, bu arada, Balkanlardan aşarak bir ucu İstanbul'a kadar inen meşhur *Via Egnatia* adlı yol buradan geçirilmiştir. Fakat Bizans İmparatorluğu devrinde bu bölgenin Slâvlar ta-

1. Bu seyahatim sırasında I. Murad'ın Kosova'da şehid edildiği yerde yapılmış olan "Meşhed-i Hüdevendigar" ı da görmek fırsatını elde edebildim. Burası hakkında bir araştırmamı ayrıca yayınlanmıştır, bk. S. Eyice, *Kosova'da Meşhed-i Hüdevendigar ve Gazi Meşhed-i Türbesi*, "Tarih Dergisi", XII, sayı 16 (1962) 71-82. Yugoslav Federal Cumhuriyeti'ndeki eski Türk eserleri hakkında türkçe tek toplu araştırmaya olan, E. Hakkı Ayverdi, *Yugoslavya'da Türk âbideleri ve vakıfları*, "Vakıflar Dergisi" III (1957) 14-15 de Ohri'den bahsedilmekle beraber yazar bu kasabaya gide-mediyinden, verilen bilgiler Eviya Çelebi'deki notların bir özeti olarak ibaret kalmıştır.

پىلاغىدىن اينىن آب حيات صو. اوخرى كۆلنە قىرىشىدىكى مۇددە اوخرى زادەنىك بالىق اولىچاق دالىيان كچوب بو مۇددە تا اوخرىيە وارنجه كۆل كىنارنجه سىكز بىك آدم بياض طاشلى واسع قالدردىر آنى كچوب اوچ ساعىدە

درىيان اوصاف دار ماھى يعنى قلعة خرم آباد اوخرى

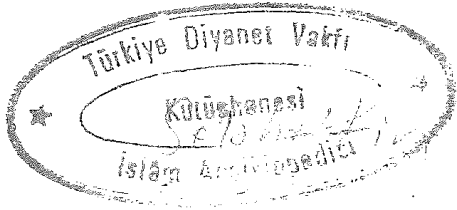
سبب تسميهسى ... بايىسى بقول مؤرخان لاتىن ابتدا روم پادشاهلردىن ملك رجيم [۱] ابن حضرت سليمان عصر نده ملك رجيمك اوخرى نام برحكيى علم حكمت ايله بوقلعة بنا ايدوب نجه دولدن دوله انتقال اتدوكن اسلامبولى بنا ايدن يانقواين مادىانك قىرنداشى يانوان و موخ لاتىن پان [۲] بو قلعه نك اوصاف عمارتن غايت مفصل يازمىشلر اما بز اختصار اوزره كىدر ايدىم چونكى بو شهر بو اوخرى بچيره سى كىنارنده مدين وبغداد و مصر و پوزنطه و ما كودونيه و قواله و قسطنطينيه قدر معمور بىندر سواد معظم اولوب پالغك محصولات منافىدىن نجه يوز عدد خزىن تحصيل اولدوغىن يدى قرال استماع اتدكلىرىدە جملة سى رىر يوزدن طمع خاملره دوشوب بوشهره نجه كره هر برى استىلا اتدكلىرىدىن شهر خرابه مؤدى اولدوغىدىن يارماى [۳] كلوب آخركار يدى قرال اشتراك سوي اوزره بو اوخرى شهرن ضبط وربط اتمكك عهدومىثاق ايدوب يدى قرال ك وزيرلىرى او طورردى اولابرى روم تكورى و برى فرىك بوندوقانى و برى صرف دست پوط و برى بلغار و برى هر سىك لاتىن و برى اشپانىه طرفتىن ارنابود و برى وويتق بان بومد كور يدى عدد قراللىر بوشهرى اشتراك سوي اوزره تصرفده ايكنلر سىنه ... تاريخنده قوجه سلطان مراد خان ثانى يدى قرال اللارندن فتح ايدوب ادرنده قول غلوى عام ايدوب مراد خان قوجه در ديو خلافتدن خلع ايدوب ابوالفتحى خليفه ايتدكلىرى مۇددە يدى قرال فرجه بلوب بو قلعه دست اسلامدن لوب دست كفارده بوقلعه قالدقده يىنه قول غلو ايدوب ابوالفتح كوچكدر ايش كورمه مش غلامدر يىنه مراد خان قوجه قورنازدر دوشمىدىن انتقام آلير ديو سىنه ... تاريخنده تكرار خليفه اولدقده ابتدا يىنه غىراسى بو اوخرى قلعه سى اولوب جملة يدى قرال ضال بانلرىنىك عسكەرلرن دىندان تىع اتىش تابدىن كچروب ايكنىچى فتحى تحت قىدفا ازمير قلعه سنى فتح ايدوب حكمت خدا دفعه تائيدە يىنه مراد خانى خلع ايدوب يىنه تكرار ابوالفتح مستقل قرار دادە پادشاه جم كىشور

(۱) ك: رجيم (۲) ك: پان [۳] ك: دوغروسى (يازقلىرى) اولمىدە (م)

8. 014

تۆرك تارىخ انجمنى كىياتى

عدد : ۱۳

اوليا مېلى ساھىبى

مىكزىنجى مېلد

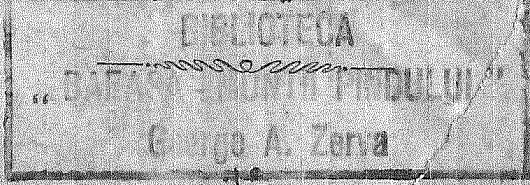
KTP

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No. :	11462-8
Tasnif No. :	

1928

Hamit Sadı SELEN

No. — Bâ.

مولي

مناسرت مکتب اعدادی عسکری مدیری

بيکاني

محمد توفيق

هرحقى محفوظ و حاصلاتك نصفى فقرای اطفالك كتاب
پارهنه تخصیص اولمشدر

مناسرت

« بين الملل تجارت » مطبعه سي

۱۳۲۷

۴۵۰۰ سنه مقدم لطافت موقعه سي خسييله روم ايلیده ايلك انشا
اولنان بر شهردر .

هجرتدن سکز عصر اول روماقوماندانلرندن « فلامينيوس »
۸۰۰۰۰ عسکرله اوخري قصبه سي محاصره ايتديكي صره ده
ماکونیا حکمداری فيليب دشمنی رجته مجبور ايتدکدک نصکره
او زمان آرنأودلق قرالی بولنان « پلوار » ده ترك ايله مش ايسه ده
جزئی بر زمان صکره رومالورک ايادی استیلاسنه دوشمشدر .
بو قصبه هجرتك ايكي عصر مقدمنده غونلرک و بر مدت
صکره روما شرق ايمپراطورلغتك و هجرتك دردنجي عصرنده
بلغارلرک اله کچمشدر .

ربع عصر صکره اوخري بي بلغار استیلاسندن فورتاران
بیزانس ايمپراطورلری صر بليلره قاپدرمشدر و سکزنجي عصرده
عثمانليرک يد استیلاي عادلانه لرینه کچمشدر .

اوخري قصبه سي عثمانلور طرفندن فتح اولنديني زمان
ووقاچين اسمنده بر دره بکي اوخري قرالی ایدی . صکره چيند
پاشا نامنده بری متصرف اوله رق کوندرلمش ايسه ده سوء اداره سنندن
فاتح سلطان محمد خان طرفندن اعدام اولمشدر .

بو کون اوخري په ناظر بر تپه اوزرنده خرابه لری کورونن
بيوک قوناق تپه دلنلی علی پاشا طرفندن انشا ايدلشیدی .
اوخريده فاتح سلطان محمد حضرته لری ايکي و مراد ثانی
حضرته لری اوچ کون اقامت بيورمشلردر .

سنه ماليه سي شهر حزيرانك نجی کونی ملت نجیبه شا-
هانلری ارشاد و حریت تامه ايله خندان و شاد بيوران شوکتلوسلطان
محمد رشاد خان خامس حضرته لری مناستری تشریف و سکنه شهر
و جوارینی حصه مند رؤیت دیدار شاهانه لری بيورمشلردر .
مشتاق جمال شاهانه لری اولان تبعه صادق لری شولطف العال العاله
مظهر بيوران وجود مبارک و مقدس لرینک الی الابد سلطنت عثمنا-
نيه لرنده پايدار اولسی دعاسيله تزین لسانی و جیبه ذمت و اک
بيوک بر نعمت تلقی ايتديکمی بيانندن ضبط نفس ایده مدم .

مناسترک محله لری

مناستر قصبه سي محله لرینک اسماری فاتح وغازيلرک اسمارینه
اضافته یاد و توسيم ايدلکده در فاتح وغازيلر ايسه قاسم چلبی بک،
یحشی بک، اینه بک، حمزه بک، سنان بک عزاب بک، امر
چلبی بک، يعقوب بک در .

اوخري قصبه سنک احوال تاريخيه سي

بو قصبه « بهلاز » اقوامندن « داساره قلر » طرفندن هجرتدن

P R I L O Z I

ZA ORIJENTALNU FILOLOGIJU I ISTORIJU JUGOSLOVENSKIH
NARODA POD TURSKOM VLADAVINOM

R E V U E

DE PHILOGIE ORIENTALE ET D'HISTOIRE DES PEUPLES YOUGOSLAVES
SOUS LA DOMINATION TURQUE

V

1954-55

REDAKCIJA: — RÉDACTION:

D-r BRANISLAV ĐURĐEV, NEDIM FILIPOVIĆ,
HAMID HADŽIBEGIĆ, D-r ŠAČIR SIKIRIĆ,
ADEM HANDŽIĆSTAMPARSKI ZAVOD »VEŠELIN MASLEŠA« SARAJEVO
1 9 5 5

110

Mithat Sertoglu

***

U zaključku može se reći da će svi dosadašnji i budući napori na području osmanske istorije biti osuđeni da ostanu isprazan trud, dok se ne budu mogli koristiti sa lakoćom i sigurnošću izvori koje smo nabrojali. Dok ti uslovi ne budu ostvareni neće biti moguće naročito onima koji pretenduju da stvore ili su u položaju da stvore sintetička djela, da učine ma i jedan korak prema postavljenim ciljevima. Inače se oni neće razlikovati od graditelja koji je pregao da podigne zgradu, iako ne postoji kamen, pijesak, cement, drvo, klinici itd. Ustvari glavni uzrok toga da već gotovo 50 godina osmanski istoričari, uz rijetke izuzetke, ne daju originalna i sintetička djela, da njihovi radovi ostaju ili u uskom okviru prostih monografija ili da ne mogu da prevaziđu granice oponašanja i ponavljanja, jeste činjenica da su oni lišeni ovih izvora, pa prema tome lišeni su i mogućnosti da stvore nešto novo.

Prema tome prva stvar koju treba učiniti jeste to da se nade sredstvo da se pod svaku cijenu svi ovi izvori dovedu u stanje da ih mogu koristiti osmanski istoričari i da se da riječ tim izvorima. U protivnom slučaju, dokle god ti izvori budu ćutali, što god bude rečeno isprazno je. Primorani smo da uzdignemo niz novih kadrova raznih specijalnosti i da ovim kadrovima podjeljenim na ekipe ovladamo tim izvorima. Tek poslije toga dolazi red da se dadu originalna i sintetička djela.

R É S U M É

QUELQUES PENSÉES SUR LES SOURCES DE L'HISTOIRE OTTOMANE

En soulevant dans son article quelques questions importantes touchant l'historiographie turque, l'auteur, en tant qu'historien et archiviste expérimenté des Archives de la Présidence du Gouvernement à Istanbul, donne une contribution intéressante à la connaissance des problèmes concernant les matériaux des archives turques et la publication critique de ces matériaux. Il en parle surtout tenant compte de besoin pour la science historique yougoslave de connaître ces problèmes.

Après avoir fait une classification des sources historiques se rapportant à l'histoire de l'Empire Ottoman et donné une appréciation sommaire, l'auteur insiste sur le besoin qu'on les publie d'une façon systématique et critique. Il donne un avertissement quant au fait que les sources classiques représentées par les chroniques dont se servent encore de nos jours les historiens osmaniens, sont peu sûres, incomplètes et peu critiques à la première vue.

Dressant un vaste programme de l'activité sur ce plan, l'auteur, en ne le mentionnant pas formellement, démontre que pour mener à bien un tel travail, il faudra réunir dans un effort large et fort non seulement les représentants de l'historiographie turque mais le travail persévérant et patient de tous ceux qui s'occupent de l'histoire turque.

Cette petite monographie représente une incitation importante à la collaboration scientifique des historiens turcs et des historiens des pays qui autrefois se trouvèrent dans le cadre de l'Empire ottoman.

FEHIM BAJRAKTAREVIĆ

TURSKE SPOMENICI U OHRIDU

I

POGLED NA TURSKE PERIOD OHRIDA

Ohrid, ona slikovita varoš sa starom tvrđavom koja dominira nad lepim Ohridskim jezerom, nije igrao u doba Turske carevine onu veliku ulogu koju su imali, naprimer, Skoplje ili Bitolj. Šta više, iz turskih istorija ne može se lako videti ni to kada je on pao u ruke Osmanlija. Čak i Evlija Čelebi (knj. VIII, str. 735) koji zna da je pre turskog osvojenja Ohridom vladalo udruženo i dogovorno sedam raznih kraljeva i koji priča razne druge stvari, ne navodi godinu turskog osvojenja (upravo veli: godine..., ali dalje nije popunio) nego samo ističe da ga je iz ruku onih sedam kraljeva (koje on poblize označuje) osvojio »kodža sultan« Murat han II. Međutim, i tako ozbiljna Istorija osmanskog carstva kao što je Hammerova ne sadrži o Ohridu ništa drugo nego samo to da je Skenderbeg tu sakupio vojsku.¹⁾ Ni naš Nušić koji je 1894 u Beogradu izdao knjigu »Kraj obala ohridskog jezera — Beleške iz 1892 godine« i saopštio mnoge podatke o Ohridu ne govori ništa o tome kada su ga Turci zauzeli. Jedna druga knjiga koja je 17 godina posle Nušićeve izišla pod naslovom »Kratka istorija bitoljskog vilajeta«²⁾ i pri kraju u dodatku (str. 233—234) daje i neke beleške o istoriji varoši Ohrida, priča šta je sve bilo s Ohridom počevši od 4.500 god. pre hidžre kada su ga podigli »Dasarti, pleme pelaskog naroda« i tako dalje preko Filipa Makedonskog stiže do Gota, istočno-rimskog carstva i zatim do Bugara i Vizantije; od ove poslednje, veli pisac, major Mehmed Tevfik, Srbi su oteli Ohrid, a onda je u hidžrskom osmom veku (dakle u periodu od 1300—1397 po našoj eri) »prešao u pravedne osmanlijske ruke«. To je sve što 1911 godine zna o tome pomenuti Mehmed Tevfik, tadašnji direktor (turske) vojne gimnazije u Bitolju! Dok taj turski major »precizira« osvojenje Ohrida razdobljem od 100 godina, K. Jireček navodi da je kralj Marko (1371—94) bio gospodar Ohrida i Kostura, ali brzo zatim veli da se ne zna kada su Turci poseli Ohrid, Kostur i Voden.³⁾

Tek Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka⁴⁾ odnosno V. Radovanović istupa u ovom pitanju kategoričnije tvrdeći da je Ohrid pao Turcima u ruke posle smrti kralja Marka, to jest 1394 godine,⁵⁾ i da prvih nekoliko

¹⁾ Geschichte des Osmanischen Reiches, 2. Auflage, Knj. I, Pesth 1849, str. 491; sravnj i registar u IV knjizi.

²⁾ Srpski prevod Gl. Elezovića je objavljen u Brastvu, knj. XXVII, str. 190—244.

³⁾ Istorija Srba, knj. II, Beograd 1923, str. 78 i 80.

⁴⁾ Knjiga III, Bgd. 1928, str. 246 i dalje.

⁵⁾ U knjižici Ohrid, varoš i jezero — starine — okolina (Skoplje 1934) od dr. Franca Mesesnela, str. 20, ovaj datum je iskrivljen (odnosno pogrešno iznesen) kao 1349.

ТО БОГАТСТВО НА МАКЕДОНИЈА

22 31-3311
23-3311

◀ 50 ЖИЦАТА ИЗИДА, грчко-александри-ски тип, доцнохеленистичко време

ОБЕТКИ СО ГЛАВА НА ЛАВ. Делотож-аа, Бронза IV-III век

ОБЕТКИ СО ГЛАВА НА ГРИФОН И ЛАВ ОД ЦРВЕЈНИЦА, Бронза IV-III век

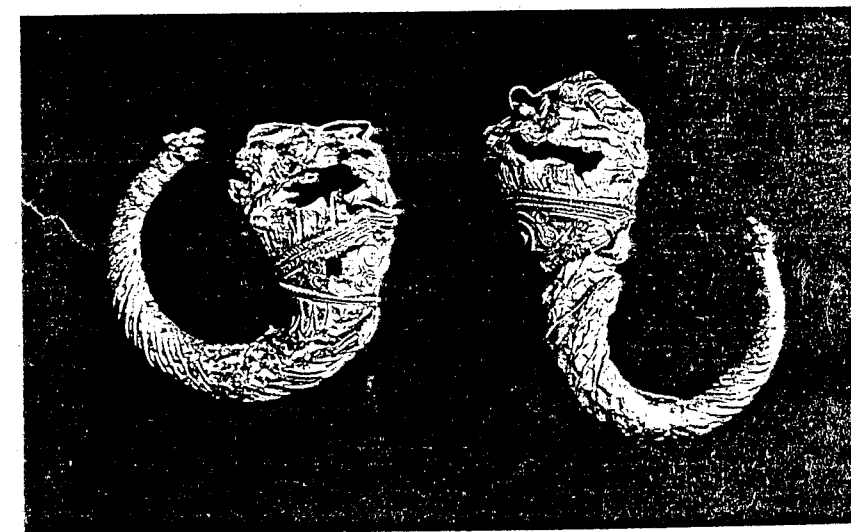
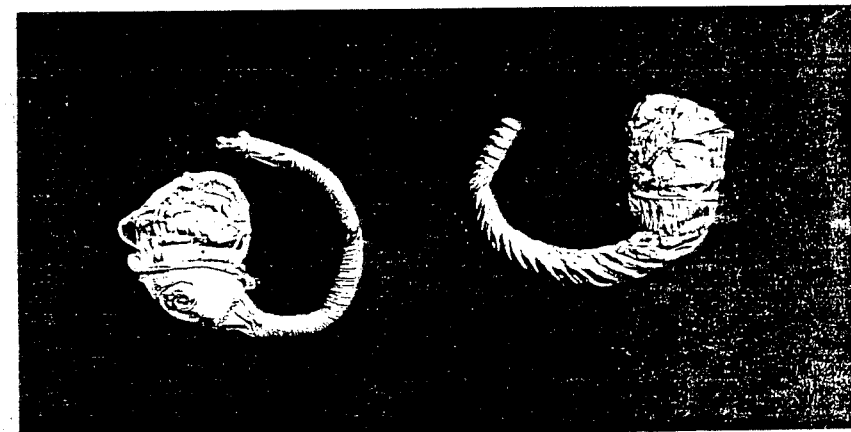
ОБЕТКИ СО ЛАВОВСКИ ПРОТОМИ ОД ДЕЈОЛО, К.Д.А. Бронза IV-III век

ОХРИД

Вера Битракова-Грозданова

Античката уметност во охридскиот регион оставила бројни траги за своето присуство. Цврстите илирски утврдувања, како вонреден луксуз, импортирале определена стока од грчките центри и скромно ја имитирале. Политичките продори на Македонците и нивната доминација овозможува културни струења што се манифестираат преку занаетчиски производи, култни појави и писмо. Од времето на Филип II се забележани подлабоки навлегувања во лихридскиот крај; културните влијанија на грчко-македонскиот свет сè повеќе се присутни. Богатата хеленистичка култура процветала на оваа илирска почва; таа ќе ги прими раскошните новитети, ќе ги одомаќи и, во извесна мера, ќе ги имитира. Материјалот е разновиден, од пластика, теракота, преку керамички и бронзени садови со релјефни претстави, до ситен и суптилен накит изработен од злато, од разнобојна стаклена паста, со украсни рубини или килибар.

Неколку некрополи во регионот имаат извонреден накит — Дело-гожда, Црвејница, Требенишко Кале и најбогатата од нив, сместена во срцето на средновековен Охрид, кај Дебој. Кругните обетки завршуваат со животински протоми, со негроидни глави или со крилат Ерос. Животинските краеве претставуваат лавовски глави, реалистички изведени со вметнати очи од паста во смарагдна боја. Другите глави потсекаваат на антилопи со стилизирани рокчиња, изведени во филигранска техника.

ENCIKLOPEDIJA JUGOSLAVIJE

6

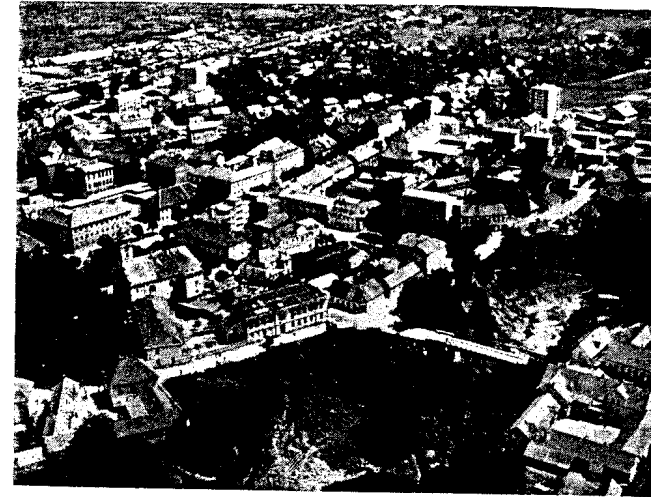
Maklj-Put

ARU

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	140242-6
Tasnif No	

ZAGREB MCMLXV

IZDANJE I NAKLADA JUGOSLAVENSKOG LEKSIKOGRFSKOG ZAVODA

OGULIN

LIT.: D. Prohaska, Pregled savremene hrvatsko-srpske književnosti, Zagreb 1921; M. Nehajev, Nekrolog Milanu Ogrizoviću, Savremeni, 1923; G. Krklec, Milan Ogrizović, Srpski književni glasnik, 1923; F. Wollman, Srbo-hrvatske drame, Spisy filosofické fakulty, Bratislava 1924; V. Gudel, Dr. Milan Ogrizović, književnik, čovjek i dobrotvor, Stogodišnjica hrvatskog preporoda, Zagreb 1936; D. Rubin, Milan Ogrizović, Život i rad, Zagreb 1938. I. Fš.

OGULIN, grad na rijeci Dobri u Hrvatskoj, 3519 st. (1961). Leži podno Kleka u masivu Velike Kapele, na saobraćajnom pravcu koji iz Panonske nizine vodi prema Lici i Hrvatskom primorju.

Stari grad O. podigao je koncem XV st. knez Bernardin Frankapan; u početku XVI st. razvija se ogulinska varoš (oppidum). Zbog turskih upada, u tvrđavu je smještena kraljevska posada koncem XVI st.; varoš i okolica ostale su frankapanski posjed. Poveljom Leopolda I određene su 1668 međe i povlastice Ogulina, a pri reorganizaciji Vojne krajine 1746 O. postaje štapsko središte ogulinske pukovnije. Nakon razvojačenja Krajine 1873 O. je sjedište ogulinsko-slunjskog okružja, a 1886—1918 sjedište Modruško-riječke županije. Izgradnja riječke željezničke pruge (1873) i ličke željeznice do Splita (1925) utjecale su na ekonomski razvoj grada. Osim starog grada (Zulumgrad, Đulin-grad) značajnije su građevine: tri srednjovjekovne kapele i crkva sv. Križa, građena 1781 u kasnobarokno-klasicističkom stilu.

OGULINEC, Franjo-Seljo, narodni heroj (Žabno, kotar Sisak, 27. V 1904 — Kordići, Žumberak, 9. X 1942), postolarski radnik. U klasnom radničkom pokretu učestvovao od rane mladosti, 1931 organizirao je u rodnome mjestu čeliju KPJ i bio njen sekretar. Zbog revolucionarne aktivnosti hapšen i progonjen, odlazi, poslije kraćeg perioda ilegalnog djelovanja, u Sovjetski Savez, a odatle krajem ljeta 1936 u Španiju. Borio se u sastavu Internacionalnih brigada. Kao komandir mitraljeske čete dobio čin kapetana španske republikanske vojske. Nakon poraza republikanske Španije bio u koncentracionim logorima u Francuskoj do ljeta 1941, kad mu je uspjelo da pobjegne i da se 15. VII 1941 vrati u domovinu. Tu je odmah stupio u sisački partizanski odred i učestvovao u prvim napadima na okupatorsko-ustaške snage. Istakao se kao hrabar i vješt vojni rukovodilac. Bio je član Glavnog štaba NOP-odreda Hrvatske i komandant II operativne zone. Poginuo u borbi kod sela Kordića. Za narodnog heroja proglašen 11. VII 1945. I. Ma.

OHRID, grad na severoistočnoj obali Ohridskog jezera u Makedoniji, 16.626 st. (1961). Leži na krečnjačkom ridu (792 m), koji rtasto zalazi u jezero, i na raskršću starog puta Via Egnatia i puta koji vodi duž jezera. Prvobitni O. bio je okružen gradskim zidinama; sada se pruža izvan njih po brdu, po ravnici i pored jezera.

O. se, pod imenom *Lihmidos* (v. *Lihnid*), pominje kao grad još u III v. U njemu su učenici

Ćirila i Metodija (Kliment i Naum) nastavili širenje hrišćanstva među slovenskim plemenima. Za vladara Samuila je prestonica i patrijaršijsko mesto, a potom, sve do XVIII v., središte ohridske arhiepiskopije. Za cara Dušana bio je gospodar Ohrida i ohridske oblasti sevastokrator Branko Mladenović, rođonačelnik porodice Brankovića. Pod Turcima je isprva bio središte sandžakata, a od XVII v. kadiluk.

Od srednjeg veka O. je značajan riblji trg. Osim ribolovom, stanovnici su se bavili i prevozom (kirijanjem) robe suvim putem i preko jezera iz Bitolja u Albaniju i obratno. Prema Evliji Čelebiji, ohridska caršija imala je u XVII v. 150 dućana, Ami Boué nalazi ih 250 (1836). Ribolov se pod Turcima izdavao u zakup, a zakupci su ribarima preprodavali parcele na jezeru. U XIX v. ohridska riba prodavala se u Bitolju, Prilepu, Struzi, Korči, Debru i Kičevu, a posle izgradnje željezničke pruge Bitolj—Solun (1894) izvozila se u Srbiju i Bugarsku. Za turske vladavine ohridsko stanovništvo bavilo se i štavljenjem koža, naročito koža od divljači. U vezi s tim razvio se, naročito oko sredine prošlog veka, i krznarski zanat.

Najstariji deo grada, na brdu ispod tvrđave, ograđen je gradskim zidom. Turci su po svom dolasku stvorili nov gradski deo — donji grad. Do XVII v. donji grad je bio turski, a gornji makedonski, s malim izuzecima. U XVII v. formira se, između gornjeg i donjeg grada, od gradskog zida do izlaska na Struški put, novi deo, zvan *Mesokastro*. Gradski deo *Košišča*, kao produžetak Mesokastra duž Struškog puta, nastao je na početku XIX v. Za vreme Turaka bila su u Ohridu dva odvojena kvarta: grad unutar zidova sa makedonskim stanovništvom i turski delovi grada na podnožju gornjeg grada. U centru između oba kvarta bila je caršija. O. je u XVI i XVII v. po naseljenoj površini bio prostran, a po broju stanovnika mali grad. Evlija Čelebija uspoređuje ga sa Jedrenima i Brusom. Imao je 450 kuća, od kojih je trećina bila hrišćanska (160 kuća). Prema kodeksu ohridske arhiepiskopije iz XVII v., imao je 142 hrišćanske kuće, a na početku XIX v. preko 1000 kuća. U to vreme doseljuju se u O. stanovnici iz okoline, podiže se deo *Košišča*, *Mesokastro* se širi, na ivici grada u polju formiraju se *Vlaške mahale* (gornja i donja), a donji deo grada se proširuje.

Grad na brdu, naročito «varoš», mediteranskog je tipa. Tu je raspored kuća amfiteatralan, ulice su tesne, kuće visoke i nadnete nad ulicu spratovima radi korišćenja prostora; ima i «temnica», tj. kuća iznad ulica. Ostali su delovi grada tursko-istočnjački, u novije vreme nešto modernizovani. Uredjenje Ohrida počelo je posle Balkanskog rata. Do tog vremena nije postojao kej pored jezera koje se pružalo gotovo do samih dvorišnih ograda. Sada je O. najlepše letovalište i najjači turistički centar Makedonije koji privlači ne samo jezerom i plažama nego i mnogobrojnim kulturno-historijskim spomenicima. Pored nekoliko hotela u gradu, blizu Ohrida je na obali jezera Sindikalni dom. Značajnije ustanove u gradu jesu Hidrološka i Meteorološka stanica.

OHRID

ENCIKLOPEDIJA JUGOSLAVIJE

5

Jugos-Mak

ARU

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	140242-5
Tasnif No:	

ZAGREB MCMLXII

IZDANJE I NAKLADA LEKSIKOGRAFSKOG ZAVODA FNRJ

za prijem robe od Italije kako bi olakšala svoj odnos prema njoj. U stvari, sa postojanim i postepenim potpadanjem jugoslovenskih vlada pod uticaj fašističkih sila i njihovom spoljopolitičkom orijentacijom u pravcu približavanja Nemačkoj i Italiji, opadala je aktivnost Jugoslavije u Ligi naroda. Jugoslavija je po drugi put izabrana u Savet Lige 1938. Međutim, njena aktivnost do početka Drugog svetskog rata imala je isključivo formalan karakter.

LIT.: R. Levitch, Le rôle de l'Etat Serbe-Croate-Slovene dans l'élaboration du Pacte de la Société des Nations, Annuaire de l'Association yougoslave de droit international, 1937, 3; F. Andrašy, Liga nacija, Zagreb 1931; M. Šahović, Kolektivna bezbednost u Društvu naroda i stav Jugoslavije, Zbornik radova Sekcije za međunarodno pravo, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 1954. Mi. S.

LIHNID, antički grad na mjestu današnjeg Ohrida, ili nedaleko od njega, kod Ohridskog (Lihnidskog) jezera. Spominje se kao Λυχνιδός (Polibije, Strabon, Ptolemej, natpisi), Λυχνίς (Polibije), *Lychnidus* (Livije), *Lignido* (Antoninov Itinerar, Peutingerova tabla). Grad je izvorno ilirski, vjerojatno dasaretski (nad *Lychnidum Dassaretiorum*, Livije, XLIII, 9); prema legendi osnovao ga je Kadmo. Možda je postojao kao skromno naselje već u vrijeme kad je Filip II Makedonski ← 358 bio zauzeo ilirske oblasti «do Lihnidskog jezera» (Diodor, XVI, 8). Postojao je svakako i bio pod vlašću Filipa V Makedonskog prije dolaska Rimljana u ove krajeve. God. ← 208 gospodar je Lihnida ilirski dinast Erop, a od ← 196 ilirski kralj Pleurat. Za Pleuratova nasljednika Gentuja, L. je postigao nezavisnost i bio u savezu s Rimljanima. Od ← 169 grad L. se nalazio u sastavu rimske provincije Makedonije, u Dioklecijanovo doba ušao je u sklop provincije Novi Epir, a po Teodozijevoj podjeli Rimskog Carstva pripao je dijecezi Zapadni Ilirik. L. je bio važna stanica na rimskom putu Via Egnatia, bogat grad, sjedište ranokršćanskih episkopa. God. 479 odolio je napadu Teodorihovih Gota, a nešto kasnije, 514, stradao je od zemljotresa.

U Ohridu i okolici sačuvalo se mnogo antičkih spomenika. Na brdu Koparniku nedaleko od Ohrida, «nad Sv. Erazmom», nalaze se ostaci predrimske utvrde, koja je vjerojatno pripadala Lihnidanima. U Ohridu je mnogo tesanika s antičkih građevina uzidano u srednjovjekovne gradske zidine i u različite građevine, a otkriveni su mjestimično i ostaci antičkog mozaika. Utvrđeno je da je na području grada nekad postojao i rimski teatar. Na ohridskom području nadeno je mnogo spomenika rimske skulpture (statua, reljefa, sitne plastike), rimskog keramičkog posuda, svjetiljki i statueta, predmeta od stakla, zlatnog, srebrnog i brončanog nakita (osobito fibula), pa oružja, oruda i drugih metalnih predmeta rimskog i ilirskog tipa. Na užem području Ohrida rjeđi su nalazi predrimskog materijala (srebrna naušnica helenističkog tipa, nadena kod «Gornje porte»). Na užem i širem ohridskom području nadeno je i dosta grčkog, makedonsko-helenističkog i rimskog (republikanskog i carskog) novca, a sačuvalo se i mnogo grčkih i latinskih natpisa (objavili su ih, uglavnom, Mommsen, Dimica i Vulić). U ← II v. L. je kovao svoj bakreni novac (avers: makedonski štiti; revers: pramac broda sa dva vozača i legenda ΛΙΧΝΙΔΙΩΝ) od kojeg se sačuvalo malo primjeraka; jedan je nađen 1938 u Ohridu (Kale).

LIT.: P. Lisičar, Našata makedonska antika, *Sovremenost*, 1954; F. Papaoglu, Makedonski gradovi u rimsko doba, *Skopje* 1957, str. 224—230. P. L.

LIJEČNIČKI VJESNIK, stručni medicinski časopis, službeno glasilo Zbora liječnika Hrvatske. Izlazi kao mjesečnik od 1877, s prekidima 1881—82 i 1884. Pokretač časopisa i prvi urednik bio je Antun Schwarz, vladin tajnik za zdravstvo. Gotovo pola vijeka časopis je bio sastavljen pretežno od zdravstvenih izvještaja, kazuističkih prikaza i osvrta na rad Zbora liječnika. U dvadesetim godinama XX st. znatno proširuje svoj opseg i ima mnogo bogatiji sadržaj. Od 1945 časopis uređuje redakcioni odbor. U *Liječničkom vjesniku* objavljuju se originalni radovi naših liječnika i drugih zdravstvenih radnika, pregledi napretka na pojedinim područjima medicine, kazuistički prikazi, izvještaji o radu Zbora liječnika, njegovih podružnica i stručnih sekcija i referati iz stručne literature. Prateći sva važnija naučna zbivanja, staleške probleme, pitanja deontologije i javnog zdravstva, časopis je u znatnoj mjeri odražavao razvoj medicine u Hrvatskoj. M. D. G.

LIJEVA RIJEKA, predeo u slivu Male rijeke, pritoke Morače, između Raškova Guvna (vododelnice Tare i Morače) i Jablana prema Bratonožićima, u podgorini Komova. Ovaj mali predeo matica je Vasojevića. Ograničen prostor i prirodni uslovi nisu

dopuštali da se ovde razviju veća naselja. Gustina stanovništva je brzo dostizala gornju granicu, pa su se ljevorečki Vasojevići stalno iseljavali: od početka XVIII v. u dolinu Lima, a donnije u izvorišne delove Tare. L. R. obuhvata nekoliko malih naselja (Lijeva Rijeka, Lopate, Duške, Ljevaja, Kod Crkve, Oroviče, Limanj Do, Nožica, Grbov Do, Kami, Velje i Malo Slacko, Ptič i Trebešica) sa oko 250 kuća. Stanovništvo se bavi poglavito stočarstvom i planinskom zemljoradnjom. M. Lut.

LIJEVČE POLJE, barovita ravnica između Save i Vrbasa na lijevoj strani Vrbasa, u sjevernoj Bosni; u širem značenju, ravnica između ogranaka Prosare i Kozare na zapadu, Motajice i brežuljaka na razvodu Povelica potoka i Crkvine na istoku; obuhvaća oko 500 km². Nadmorska visina polja opada od Laktaša (126 m) na jugu do ušća Vrbasa (89 m) na severu. Istočnim rubom Lijeve polja teče Vrbas, koji zdesna prima veće potoke: Crkvinu i Povelic. Najbarovitiji je sjeverni i sjeveroistočni dio; u njemu je ribnjak Bardača, prokopom spojen s Vrbasom. Za obranu od poplava podignuti su nasipi; kao nasip služi takođe cesta Laktaši—Srbac i dio ceste Laktaši—Bosanska Gradiška. Iz Bosanske Gradiške vodi cesta dolinom Vrbaške preko Kozare u Prijedor. Sve ove ceste spaja međusobno cesta Bosanska Dubica—Vrbaška—Nova Topola—Srbac—Derventa. Sela, većinom razbijenog tipa, leže duž kolskih puteva i na obodu polja; duž glavnoga druma su zbijena i ušorena sela. Najveća su naselja Bosanska Gradiška (5348 st., 1953) i Srbac (840 st., 1953); Laktaši su banjsko naselje. Prethistorijske iskopine u Donjoj Dolini i Mačkocvu pored Save pokazuju da je L. p. u neolitsko i bronzano doba bilo naseljeno. M. Joć.

LIKA, kraški predjel u jugozapadnom dijelu Hrvatske između Velebita (Vaganski vrh 1758 m) i Senjskog bila na zapadu, a Plješevice (Ozeblin 1657 m), Male Kapele (Seliški vrh 1280 m) i Velike Kapele (Bjelolasica 1503 m) na istoku. Sastoji se od visokih kraških ravnjaka i polja (500—700 m nadmorske visine), koji su poprečnim vapnenačkim grebenima odijeljeni u tri veća (Ličko, Gacko i Krbavsko polje) i nekoliko manjih polja (Korenčko, Gračačko, Lapačko, Stajničko, Dabarsko polje i dr.). Od Ličkog i Gackog polja Velebit je odijeljen rasjedima na do-diru paleozojskih i trijaskih naslaga. Planine koje okružuju Liku građene su pretežno od trijaskih, jurskih i krednih vapnenaca. Mnogobrojni humovi (Zir, Oteš, Ostrovica, Prozor i dr.) koji se ispinju 300—400 m iznad kraških ravnjaka daju cijelome kraju naročit izgled. Zbog vapnenačke građe razvio se u cijeloj Lici kras. Premda obiluje oborinama, L. nema većih normalnih vodenih tokova; rijeke su većinom ponornice. Najveći dio oborinske vode ponire u šupljikavo tlo gdje podzemnim tokovima otječe prema Jadranskom moru ili, na istočnom rubu, u pritoke Save. Ponornica ima najviše u srednjem i južnom dijelu Like; najveće su Lika i Gacka; njihove vode teku podzemnim tokom u Jadransko more. Korana, odvirak Plitvičkih jezera, otječe površinskim tokom u Kupu. Kraška vrela su stalna ili povremena (periodička), nastaju pretežno na rubovima polja, na dodiru vapnenaca i nepropusnih naslaga. Mnogi potoci ljeti presuše (suvaje ili sušice). Za jakih i dugotrajnih kiša neka su polja ili njihovi dijelovi plavljeni (periodička jezera); zbog toga je dno polja pokriveno riječnim naplavinama. Stalna su jezera Plitvička jezera, Švicko i Babića jezero; u Švickom jezeru kod Otočca ponire rijeka Gacka. Zbog visokog nadmorskog položaja i klimatske barijere Velebita utjecaj Jadranskog mora na klimu Like je neznatan. Po količini oborina i po niskoj prosječnoj godišnjoj temperaturi L. pripada izrazitoj planinskoj klimi, ali se od nje razlikuje ljetnom sušom. Zime su vrlo hladne sa mnogo snijega. Prosječna godišnja temperatura iznosi u Gospiću 8,5°, prosječna januarska —3,1°, a prosječna julska 20,1°; godišnje kolebanje temperature iznosi 51,2°. Najviše oborina padne u oktobru i novembru, nešto manje u martu i aprilu. Ljetne kiše su rijetke i kratkotrajne. Nanosi snijega, uzrokovani burom, prekidaju ponekad željeznički i cestovni promet. U nižim dijelovima Like padne godišnje 1100—1800 mm oborina, na Velebitu 2500—3000 mm, na Velikoj i Maloj Kapeli do 2600 mm, a na Plješevici do 2000 mm. Prirodni pokrov Like sastoji se uglavnom od šuma i pašnjaka. Šume pokrivaju oko 38% površine; najjače su razvijene na planinskim pristrancima Kapele, Plješevice i Velebita, iznad 600—700 m apsolutne visine.

ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ

СТУДИИ ЗА ОХРИДСКИОТ ЖИВОПИС

СКОПЈЕ 1990

ПРОУЧУВАЊЕ НА СРЕДНОВЕКОВНИОТ ЖИВОПИС ВО ОХРИД ОД XVIII ВЕК ДО КРАЈОТ НА ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА

Од градовите на византиско-словенската културна сфера во Охрид и крај бегот на негото езеро сочувана е најбогата сложена мрежа на црковни споменици декорирани со фрескоживопис од IX до крајот на XV век, со над четириесет хронолошки фази на нивното настанување. Затоа, проучувањето во животот на охридските споменици предизвикувало истражувачка неизвесност пред мноштвото историско-уметнички дела. Чувството на енигматичност пред охридските споменици, кои никогаш не се откриваат докрај, можеби најточно го забележил знаменитиот руски филолог Виктор Григорович кога во 1848 година пишува дека е Охрид „најтаинствениот пункт во целата историја на Јужните Словени од чие проучување може да се очекуваат значајни појаснувања“. Тоа сознание и чувство дека во Охрид можат да се случат икултурно значајни откритија, во крајот на XIX век ќе ги опседнува и членовите на еминентниот колектив на Археолошкиот институт во Цариград на чело со Ф. Успенски, додека мислата на В. Григорович во 1900 година ја истакнува тогаш водечкиот светски византолог Н. П. Кондаков започнувајќи ги проучувањата на Охрид.

Низ следните страници ќе го следиме текот на откривањата и научното расветлување на фрескоживописот и иконописот во спомениците околу Охридското Езеро подигнати до крајот на XV век. Поради интердисциплинарниот метод на проучувањата и тесната поврзаност на живописот со историјата на архитектурата, религијата и книжевноста, ќе ги соопштиме и позначајните студии во овие области што се однесуваат на средновековните охридски споменици. Една специфична област, орнаментиката и илуминацијата на словенските и на грчките ракописи настанати во Охрид се разгледуваше најчесто од лингвисти, паралелно со филолошката анализа на текстовите. Овој уметнички вид на создавање на калиграфи и илуминатори дури во наше време станува предмет на поопстојни историско-уметнички анализи. Со оглед на особеноста на оваа област, ние сметаме дека проучувањето на раната словенска орнаментика и тератологија на Охридската книжевна школа и илуминацијата на грчките ракописи од архиепископската библиотека треба да бидат во целост историографски проследени во друг осврт, независно од проучувањата на фрескоживописот и иконописот.

1. Воспоставувањето на топографијата на охридските споменици до I светска војна

Во услови на непостоење на научни и културни институции во областа на историјата на уметноста и археологијата во Турската држава, првите проучувачи беа странци, учени патеписци, што ги изнесуваа своите теренски забелешки и културно-историски размисли за старите споменични јадра. Овој вид на набљудувања му дава печат на повеќето публикации до крајот на XIX век кога се јавуваат и првите професионални историско-уметнички прилози за спомениците од средновековниот Охрид. Тоа е време на воспоставување на споменичната топографија и хронологија на средновековните храмови, додека уметничкото ткиво, тематските склопови и уметничката форма на живописот останала недопрени сè до почетокот на XX век. Во тој период се појавуваат и првите значајни извори за настанувањето на спомениците, како и студии од културната историја посветени на историјата на Охрид, на Охридската архиепископија и на Климент Охридски, дела од културната историја што ќе влијаат врз проучувањето на архитектонските и сликарските целини.

Уште во 1680 г. Charles Dufresne sieur du Cange (1610—1688) го има објавено списокот на охридските архиепископи врз основа на грчкиот ракопис бр. 830 од париската Национална библиотека, составен во XIII век. За историјата на уметноста исклучително значење имаат податоците од овој извор во кој се споменува архиепископот Леон (Лев) „прв од Ромеите“ на охридскиот црковен престол како ктитор на црквата Св. Софија и архиепископот Теодул како ктитор на „горната црква“ во Охрид, чија дедикација не ја знаеме.¹ Овој извор, во науката познат како „Диканжов список“ и подоцна е објавуван, а веста за ктиторството на архиепископот Леон (Лев) и денес претставува основа за утврдување на хронологијата на Св. Софија за што ќе стане збор подоцна.

Во последните години на XVII век и на почетокот на XVIII век образовани иселеници од охридската дијецеза објавиле во Венеција Служба на св. Наум и Служба на Седмочислениците, како и на св. Јован Владимир, печатени според постари ракописи.² Овие изданија на грчки јазик биле наменети за верниците и црквите на Охридската архиепископија,

¹ Du Cange, Familiae augustae Byzantinae 1680, I, 174—175. цит. според Н. Gelzer, Der Patriarchat von Achrida, Leipzig 1902, 4—6.

² За овие изданија сп. И. Дуйчев, Пространо грчко житие и служба на Наум Охридски, Константин-Кирил Философ, София 1969, 268 заб. 1, 271 заб. 3. Оригиналите во Атина не ми беа достапни.

ОПШТИНИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Охрид

Членови на Советот:

Перо Србиноски (СДСМ), Никодин Наумоски (СДСМ), Димче Маркоски (СДСМ), Љубица Симоноска (СДСМ), Душко Јаковчески (СДСМ), Јосиф Стојаноски (СДСМ), Тоде Клишески (СДСМ), Ламбе Арнаудов (ВМРО-ДПМНЕ), Венко Калачоски (ВМРО-ДПМНЕ), Александар Дербанов (ВМРО-ДПМНЕ), Владо Цветкоски (ВМРО-ДПМНЕ), Ванчо Косиоски (ВМРО-ДПМНЕ), Јован Мишрески (ВМРО-ДПМНЕ), Наум Зимоски (ВМРО-ДПМНЕ), Сашо Илоски (ДП), Лилјана Коџлар (СП), Анастас Ивановски (СП), Боџоја Толевски (СП), Мирјана Мишкова (СП), Александар Ивановски (СП), Вељо Рајкушиноски (РП), Шукри Бајрам (ПДП и ДПТ) и Стојан Јовчески (СДСМ).

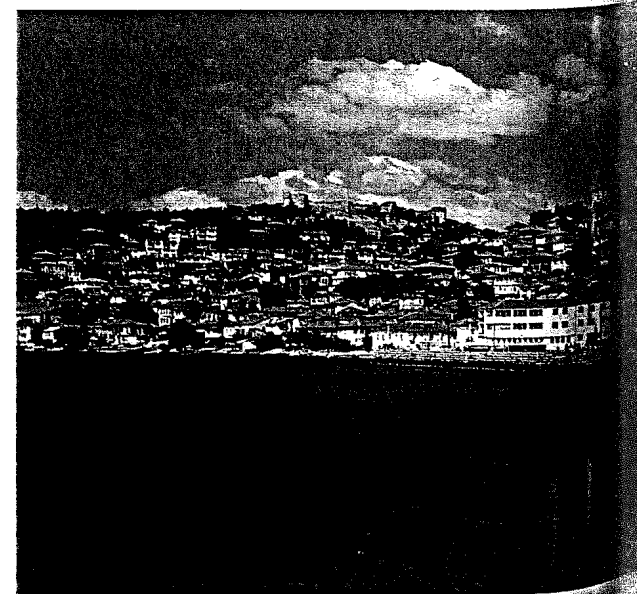
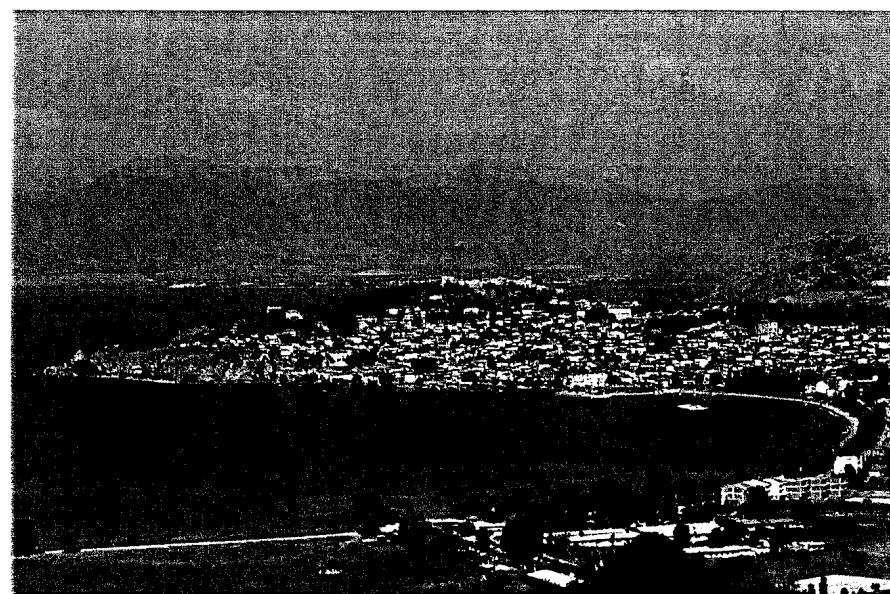
Градоначалник:
**НИКОЛА
МАТЛИЕСКИ**
(СП)

Територијата на општината Охрид се наоѓа на крајниот југозападен дел на Република Македонија и се состои од копнен и воден дел. Всушност, источната страна на просторот на општината е копнен дел, а западниот дел го зазема Охридското Езеро, кое со еден дел ѝ припаѓа на оваа општина, а со друг на општината Струга, како и на соседната држава Албанија. Копнениот и крајбрежниот дел имаат оска на протегање север-југ, односно се издигаат до сртот на Галичица, а рамнинскиот простор на север го прави Охридското Поле. На овој долгнавест и тесен дел се разместени сите населби од општината. Ова, пред сè специфично и во светски размери познато туристичко подрачје, има големо значење и за Републиката. Се граничи со општините: Ресен,

Косел и Мешеништа и на тесен дел со Струга, додека на јужната и на западната се копнената и водената државна гранична линија со Р. Албанија. Доминантен природен белег во општината е Охридското Езеро. Од Охрид водат неколку главни патишта, и тоа првиот за Ресен и натаму за Битола, а вториот, преку Кичево и Гостивар за Скопје. Регионален пат води за Струга, а локален, покрај бреговата линија на езерото, за манастирот Свети Наум. Во овој простор се наоѓа вториот аеродром во Републиката преку кој се одвива и воздушен сообраќај.

Територијата на општината Охрид зафаќа површина од 203 км², односно тоа е само копнениот дел, кој се вбројува во средно големите општини во Републиката. Просечната густина на

Панорами

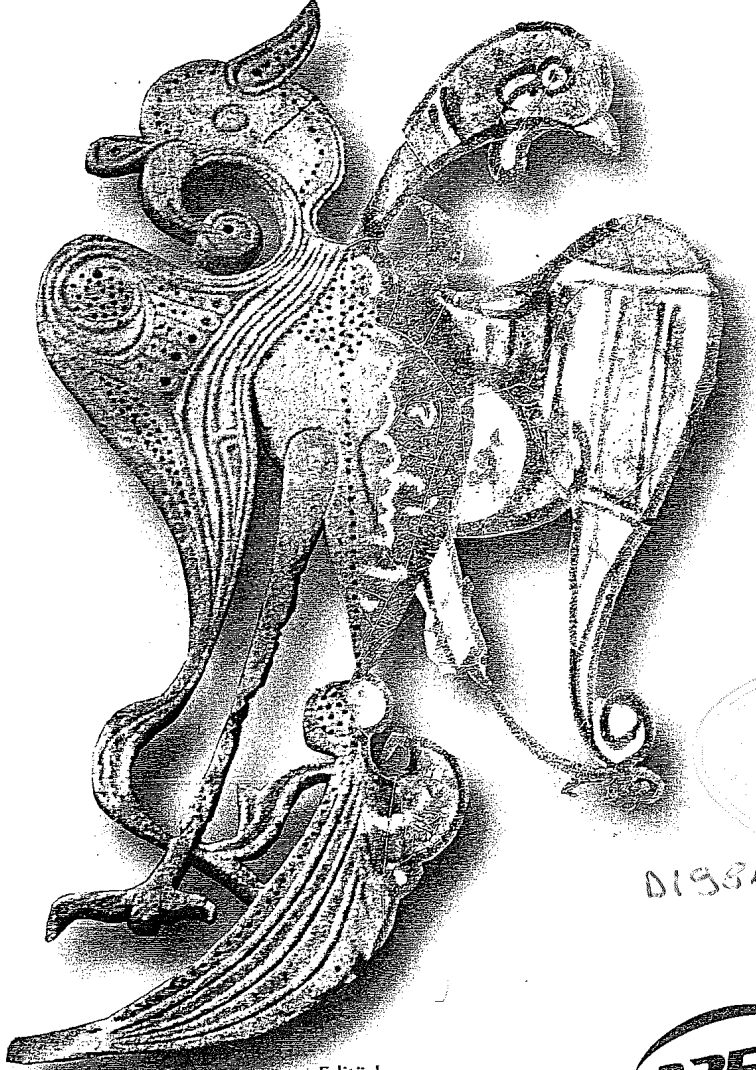

KONYA KİTABI X

ÖZEL SAYI Aralık 2007

RÜÇHAN ARIK-M.OLUŞ ARIK'A
ARMAĞAN

IN HONOUR OF
RÜÇHAN ARIK-M.OLUŞ ARIK

ISBN 978-9944-60-221-1

Editörler
Prof.Dr. Haşim Karpuz
Doç.Dr. Osman Eravşar

125. Yıl

OHRI'DE İMARET -FATİH CAMİİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Y.Doç.Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL*

1958 yılında Yugoslavya'da (Makedonya) doğdu. İlk ve orta öğrenimini memleketinde tamamladı. Yüksek öğrenimini Ankara İlahiyat Fakültesi'nin Felsefe bölümünde tamamladı. Gazi Üniversitesinde Yüksek Lisans ve Doktora yaptı. Doktora konusu "Makedonya Türk İslam Mimarisinde Görülen Duvar Süsleme Örnekleri" dir. Makedonya doğumlu olmasıyla bölgenin yerel dillerini bildiğinden Balkanlar'daki Osmanlı Eserleriyle ilgili projelerde çalışmış, doktora sonrası çalışmalarını Balkanlar'la ilgili olarak gerçekleştirmiştir. Bu konularla ilgili kitaplarda bölümler, ansiklopedi maddeleri yazmış ve atıflar almıştır.

Özet

S.Çelebi, II.Beyazıt ve Fatih Sultan Mehmet'e izafe edilen yapı imaret, medrese ve mektepten oluşan bir külliye içerisinde yer alır. Evliya Çelebiye göre Hünkar Camii olarak'ta anılan camii'nin banisi II. Beyazıt'tır. Bir başka görüşe göre Fatih Sultan Mehmet tarafından Sinan Yusuf Çelebiye yaptırıldığı kabul edilir. (1418-1491) S.Y. Çelebi'nin türbesi caminin bitişiğindedir.

Fatih Camii 1912 yılına kadar kullanılmış, 1940 yılında yapılan kazılarda cami altında St. Clement Klisesinin temelleri bulundu. Ekim 1999'da Ohri Parlemantosunun kararı ile camii yıkılmaya başlandı Türk nüfusunun protestolarına ve Makedonya Kültür Bakanlığına rağmen St. Clement Klisesi caminin yerine yeniden yapıldı.

On "Ohri İmaret-Fatih Mosque".

Abstract

The building is known in public as S. Çelebi, II. Bayezit, Fatih Sultan Mehmet Mosque. That is because of it's builder, style and the developments after the building was erected. That is called as imaret because with the mosque; the soup kitchen, primary school, madrasa were also built s a big complex.

That ise called as Sinan Çelebi, because, the real builder and the vaqif are this man. Also there is a tomb next to the mosque.

That is called as Hünkâr , Fatih and II. Bayezit because after the building was constructed by Sinan Çelebi, it was presented to one of these emperors. According to Evliya Çelebi, the mosque was presented to II. Bayezit, and according to another idea, was presented to Fatih Sultan Mehmed by Sinan Yusuf Çelebi

As we know today, the builder was Sinan Yusuf Çelebi who has also a tomb next to the mosque. It was built between 1481-1491. It is known that by both it's plan and materials are

26 MART 2018

MADDE YASAKLI
SONRA GELER DOKÜMAN

اوخری (Ochrida یاخود Okhrida)

آرناؤدلقده مناسترولایت وسنجا-
غنه تابع قضا صرکری برقصبه اولوب، همنامی اولان
بیوک کولک شرق شمالی ساحلنده و مناسترک ۵۲
کیلومتره غربنده واقعدر. قصبه کولک ایچنه کیرمش
برتیپنک انکارنده واقع اولوب، تیپنک اوزرنده بر
اسکی قلعه بولنیور. ۱۶۰۰۰ اهالیسی، ۶ جامع
شریفی، ۴ کلیسای، بر رشیدی و بر قاچ صبیان
مکتبیله خرسیتیانره مخصوص بر مکتبی و بر ساعت قلعه سی
واردر. درون قصبه ده آرناؤدجه، ترکیه و بلغارجه
لسانلری تکلم اولنور. آب وهواسی لطیف وموقی
وعلی الخصوص کولک منظره سی پک دلنشیندر. ازمنه
قدیمه ده (لیخیندوس) اسمیله بو کولک کنارنده بر شهر
اولوب، خرابه لری شمیدیکی قصبه نك ۲۵ کیلومتره
جنوب شرقینده مشاهده اولتمقده در. - اوخری
قضای همنامی اولان کولک شرق وشمال طرفلرنده
اولوب، شرقاً نفس مناستر قضاسیله، شمالاً دبره،
غرباً ایلبسان، جنوباً دخی کورچجه سنجاقلریله
محدوددر. حاوی بولندیفی (استروغه) و (دبرجه)
ناحیه لریله برابر ۱۰۳ قریه یی جامع اولوب،
۳۵۰۰۰ دن زیاده اهالیسی واردر. اراضیسی
زیاده سیله منبت و محصولدار اولوب، حبوبات
متنوعه ایله کتان وسائر حاصل اولور. میوه لری
وعلی الخصوص الماسی مشهوردر. بعض واسع اور-
مانلری دخی واردر.

اوخری کولی { اشتودره کولندن صکره

آرناؤدلقک و بسکله بتون
روم ایلیتک اک بیوک کولی اولوب، مناستر ولایتک
مناستر، دبره، ایلبسان و کورچجه سنجاقلری آره سنده
واقعدر. محیط دائره سی ۱۰۰، شمالدن جنوبه
اولان طولی ۲۸ و شرقدن غربه اولان عرضی دخی
۱۲ کیلومتره اولوب، مساحه سطحیه سی تقریباً ۲۶۹
صراع کیلومتره در. سطحی حدای مجردن ۶۹۳
متره ارتفاعنده اولوب، اطرافی وعلی الخصوص غرب
جهتی برطاقم کوزل تپه لر و زهره د آسا بایر لرله محاطدر.
اطرافنده بطاقلق و قامشلق اولیوب، سواحلی پک
تمیز ومنظره سی غایت لطیفدر. ایچنده خیلی بیوک
کیلر ایشر و اولدجه طالع و فرطونه دخی اولور.

بالغی مشهوردر. صوبی غایت براق اولوب، اون
بش یکر میتره لک درینک قدر قومسال اولان دیبی
کوزیکور. قره درین نهری بو کولک آیاغی مثابه سنده
اولوب، بو نهر واسطه سیله فضا، میاه شماله وبعده
غربه طوغری آقهرق، آذرباتیق دکیزینه دو کیلور.
شرق جنوبی جهتنده بر قاچ یردن یرک آلتدن بردن
بره برطاقم صولر چیقوب، کوله دو کیلور، که اورا
اهالیسنک اعتقادینه کوره، بو صولر (پرسبه)
و (درنوه) کولارندن کلیر. بو کولک کنارلرنده
اوخریدن بشقه استروغه، پوغرادچ استارووه
قصبه لری و دارالشفا اتخا اولنان (شنت ناثون)
مناستری بولنیور.

اوخریلی علی پاشا { « علی پاشا »

ماده سنه صراجمت [

اوخوچق { سیریانک منتهای

سیرانک (Okhotsk) سیریانک منتهای
شرقنده وهمنامی اولان دکیزک
ساحل غربیننده بر قصبه واسکله اولوب، سیریانک
سواحل شرقیه سندن عبارت اولان «ساحل» ایالت
واسعه سنک صرکزیدر. همنامی اولان بر نهرک منصبنده
و ۲۰' ۵۹° عرض شمالی ایله ۵۳' ۱۴° طول
شرقیده و پترسبورغک ۱۰۰۰۰ کیلومتره شرقنده
واقع اولوب، یالکز ۳۰۰۰ اهالیسی، بر کوچک
قلعه سی و کورک وسائر یه متعلق ایشلک تجارتی واردر.

اوخوچق دکیزی { (Mer d' Okhotsk)

آسیا قطعه سنک شرق
شمالی ساحلنده واسع بر کورفر صورتنده بر دکیز
اولوب، بحر محیط کیره تابعدر. شمال جهتی (قامچاتقه)
شبه جزیره سیله محفوظ اولوب، جاپونیایه تابع اولان
(قوریله) آطه لری دخی شرق جهتنده براونک تشکیل
ایدیورلر. جنوب جهتنده ده (ساهالینه) آطه سی بو-
لنیور. بو دکیز سواحلنک هواسی پک صوتوق وارا-
ضیسی غیر منبت اولوب، اهالیسی پک آزددر، و وسعتیه
برابر روسیه دولتی طرفندن «ساحل ایالتی» نامیه
برایالت اتخا اولنمشدر. دکیز قیشین انجماد ایدر.

اودر { (Oder) آلمانیاک ال بیوک ایرماقلرندن

اولوب، مور او یاده نبعانله، شمال غربی یه
طوغری آقهرق، سیازیا، برادنبورغ و پومرانیا خطه.
لرینی سقی ایدر؛ واولن، بر سلاو، غلوغاو، فرانقفو-
رت، کوسترین واستن شهر لری ایچندن کپه رک، بالطیق

— OHRI —

OHRI'NİN TÜRK DEVRİNE AİT ESERLERİ

Profesör Dr. SEMAVİ EYİCE

Milletlerarası bir kongre münasebeti ile Yugoslavya'nın Ohri şehrinde 1961 yılı yazı sonlarında bir kaç gün kalmak imkânını bulmuştum. Balkan harbinde elimizden çıkan bu kasabanın Türk devrine ait birçok esere sahip bulunduğu dikkatimi çekmişti. Etraflı ve eksiksiz bir inceleme yapmağa imkân bulamadığımdan, bu eserleri tamam bir halde tesbit etmek mümkün olamadı. Şehir içindeki dolaşmalarım sırasında gözüme çarpan eski hâaturaları imkân nisbetinde derlemeğe çalıştım; ayrıca Ohri hakkındaki yayınlardan da faydalanmak suretiyle bu malzemeyi biraz daha tamamlamak mümkün oldu. Bugünkü sınırlarımız dışında kalan Türk sanat ve tarih eserlerinin veley eksik bir şekilde bile olsa tanınması lüzumuna inandığımızdan Ohri hakkındaki bu notları yayınlamağı faydalı gördük.

I

KISA BİR TARİHÇE

Ohri kasabasının yerinde evvelce *Likhidos* adında bir yerleşme yeri olduğu ve hiç değilse M.Ö. VI. yüzyıldan itibaren bilinen bu kasabanın, M.Ö. 349 da gölün kıyılarını ve çevresindeki yerleri alan Makedonya kralı II. Philippos tarafından ele geçirildiği tahmin olunmaktadır. M.Ö. 148 de *Likhidos*, Roma kuvvetleri tarafından alınarak Roma İmparatorluğuna bağlanmış, bu arada, Balkanlardan aşarak bir ucu İstanbul'a kadar inen meşhur *Via Egnatia* adlı yol buradan geçirilmiştir. Fakat Bizans İmparatorluğu devrinde bu bölgenin Slâvlar ta-

rafından iskân edildiği ve hatta *Likhidos*'un adının da *Okhrida* (veya, *Akhris*, *Akhrida*) şeklini aldığı görülür. İlk defa olarak 879 tarihinde karşılaşılan bu ad günümüze kadar kullanılagelmiş ve Türk hâkimiyeti devrinde de *Ohri* şeklinde yaşamıştır. Slâvları ortodokslaştıran, Kyrillos ve Methodios'un şakirdlerinden Klementios, IX. yüzyıl sonlarında Ohri'de, Hagios Panteleimon kilisesini yaptırmıştır ki, bugünkü Slâv alfabesinin esasını teşkil eden kyrillik alfabenin burada tasarlandığı iddia edilir. Ohri gölüne hâkim bir tepede kurulmuş olan bu kasabanın az ilerisinde gine göl kıyısında Klementios'un yardımcılarında Nahum da, 900 yıllarına doğru büyük ve çok önemli bir manastır kurdu muştur. Bizans - Bulgar savaşları sırasında Ohri'nin çok büyük bir rol oynadığı görülür. Bulgar devletinin en şöhretli simalarından Samuel (veya Samuilo) X. yüzyıl sonlarında Ohri'yi kendisine başkent yapmış ve Ohrida Başpiskoposluğu da burada yerleşmişti. İmparator II. Basileios Bulgaroktonos (= Bulgarkıran) zamanında Bulgar ordusunun imhasına yol açan Belesica (1014) savaşından sonra Bizans ordusu Ohri'ye kadar ilerlemiş ve İmparator 1018 de buraya girmiştir. XIII. yüzyılda Ohri, Sırp kral-

1. Bu seyahatim sırasında I. Murad'ın Kosova'da şehid edildiği yerde yapılmış olan "Meşhed-i Hüda-
vendigâr" ı da görmek fırsatını elde edebildim. Burası hakkında bir araştırmamız ayrıca yayımlanmıştır, bk. S. Eyice, *Kosova'da Meşhed-i Hüda-
vendigâr ve Gazî Mestan Türbesi*, "Tarih Dergisi", XII, sayı 16 (1962) 71-82. Yugoslav Federal Cumhuriyeti'ndeki eski Türk eserleri hakkında türkçe tek toplu araştırma olan, E. Hakkı Ayverdi, *Yugoslavya'da Türk âbideleri ve vakıfları*, "Vakıflar Dergisi" III (1957) 14-15 de Ohri'den bahsedilmekle beraber yazar bu kasabaya gide-
mediğinden, verilen bilgiler Evliya Çelebi'deki notların bir özetinden ibaret kalmıştır.

148498

Ohri → 150248

05 ŞİBAT 2007

OSMANLI BELGELERİNDE **Ohri**

Edit. Cevat Elçi

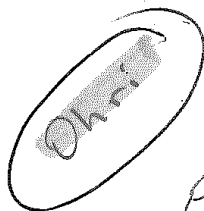

KUBBEALTI
NEŞRİYATI

İstanbul 2006

MADDE YATERLADISTAR
SONRA S. 28 DAKTAR

SUBAT 2011

Pasko Kuzman

**MACEDONIAN
CULTURAL
HERITAGE:**

Ohrid World Heritage Site
Terc. Elizabeta Kakaska

isam 190293

